

THE FREE INDOLOGICAL COLLECTION

WWW.SANSKRITDOCUMENTS.ORG/TFIC

FAIR USE DECLARATION

This book is sourced from another online repository and provided to you at this site under the TFIC collection. It is provided under commonly held Fair Use guidelines for individual educational or research use. We believe that the book is in the public domain and public dissemination was the intent of the original repository. We applaud and support their work wholeheartedly and only provide this version of this book at this site to make it available to even more readers. We believe that cataloging plays a big part in finding valuable books and try to facilitate that, through our TFIC group efforts. In some cases, the original sources are no longer online or are very hard to access, or marked up in or provided in Indian languages, rather than the more widely used English language. TFIC tries to address these needs too. Our intent is to aid all these repositories and digitization projects and is in no way to undercut them. For more information about our mission and our fair use guidelines, please visit our website.

Note that we provide this book and others because, to the best of our knowledge, they are in the public domain, in our jurisdiction. However, before downloading and using it, you must verify that it is legal for you, in your jurisdiction, to access and use this copy of the book. Please do not download this book in error. We may not be held responsible for any copyright or other legal violations. Placing this notice in the front of every book, serves to both alert you, and to relieve us of any responsibility.

If you are the intellectual property owner of this or any other book in our collection, please email us, if you have any objections to how we present or provide this book here, or to our providing this book at all. We shall work with you immediately.

-The TFIC Team.

‘‘ दिगंबर जैन ’’ पत्रना आ आऽने। यथाऽहं

॥ श्री वीतरागाय नमः ॥

श्री कुंदकुंदाचार्य चरित्र.

(इस्वी सन पूर्वे ५०० वर्षेनो जनोनो संक्षिप्त इतिहास)

अनुवादक अने प्रकाशक —

मूलचंद किसनदास कापड़ीआ,

ऑ. संपादक, “दिगंबर जैन”—मुरत.

वटोदग निवासी शा. गीरधरलाल नारणदास मयवी
तरफथी नेमना स्वर्गवानी वधु जपनादासना स्मरणार्थे

‘दिगंबर जैन’ पत्रना ग्राहकोने मातमा वर्षमा

(प्रथम) भेट.

१७००० पुस्तको मफत !!

उपलुं मथालु वाचीने वाचको अजव थता हशो के आ १७००० पुस्तको मफत मळवानी वात शु खरी हशे ' प्रिय वाचको, एमा जराए शका लावशो नहिं. ए वात तहन खरीज छे ते तमे जाणता तो हशोज अने न जाणता हो, तो हु जणावु लु के सुरतथी हिं दी-गुजराती बने समीलीत भाषामा प्रकट थता, आखा हिंदुस्तानमा जाणीता मासिक पत्र ' दिगंबर जैन' पत्रना ग्राहकोने मात्र रु. १।।। ना वार्षिक लवाजममाज दरेक वर्षे लगभग १० पुस्तको तहन भेट (मफत) मळे छे (अने ते उपरात वीरनिर्वाण उत्सवनो आशरे १५०-२०० पानानो अने ५०-६० चित्तोवाळो पाच भाषाना लेखोथी भरपुर दळदार खास अक पण मफत मळे छे) जेथी ए पत्रना सातमां वर्ष (वीर सवत २४४०) ना लगभग १७०० ग्राहकोने कुल्ले १७००० पुस्तको मफत वेंचावानाज छे. केम वाचको, हवे तो तमारी खाली थई केनी के उपलु मथालुं खरुज छे, त्यारे हवे तमे ए लाभ मेळवता हो, तो बीजाने ए लाभ मेळववानी प्रेरणा करो अने तमे जो ए पत्र पारकानुं लावीने वाचता हो, तो जातेज ग्राहक थई जाओ.

मेनेजर, दिगंबर जैन-सुरत.

॥ श्री वीतरागाय नमः ॥

श्री कुंदकुंदाचार्य चरित्र.

(इस्वी० सन पूर्वं ५०० वर्षेनो जैनोना संक्षिप्त इतिहास)

अनुवादक अने प्रकाशक,

मूलचंद किसनदास कापड़िया.

ऑ. संपादक, "दिगंबर जैन"-ग्रन्थ.

प्रथमावृत्ति. वीर संवत् २४४० प्रति १८००

बटोदगानिवासी शा० गीरधरलाल नागनाथम संधर्षी

तरफर्षी तेमना स्वर्गवासी भाई जयनाथमना गणारथे

"दिगंबर जैन" पत्रना आहकोने मानना वर्षेना

(प्रथम) भेट.

८-५

मूल्य रु. ०-३-०

પ્રસ્તાવના.

લગભગ સાત વર્ષ ઉપર આર્સી (સોલાપુર)નિવાસી જ્ઞાણીતા જૈન ઇતિહાસ શોધક શ્રીચુત તાત્યા નેમીનાથ પાંગલે 'શ્રીમાન્ કુંદકુંદાચાર્યનું જીવન ચરિત્ર' પુસ્તકરૂપે મરાઠી ભાષામાં પ્રકટ કર્યું હતુ, તેમાં જૈન ઇતિહાસને લગતી બાબતો અતી જાણવાલાયક હોવાથી અમેએ આ ચરિત્ર 'દિગંબર જૈન' પત્રના પ્રથમ વર્ષમાં ગુજરાતી અનુવાદ કરીને પ્રકટ કર્યું હતુ, જે પ્રકટ થવાથી જૈન ઇતિહાસથી ગુજરાતના વાચકો કેટલીક રીતે જાણીતા થયા અને દિગંબરી મત પ્રથમનોજ અને કેટલો પ્રાચીન છે તે સર્વેને જાણવામાં આવ્યુ. આદ આ પુસ્તક કરીને પુસ્તકરૂપે પ્રકટ કરવાની માગણી અનેક વખત અનેક પ્રયત્નો તરફથી થયા કરતી હતી, તેથી અમેએ તેજ સેષ એટલે આ "કુંદકુંદાચાર્ય ચરિત્ર" ગુજરાતી ભાષામાં અને બાળબોધ લીપિમાં પુસ્તકરૂપે પ્રકટ કર્યું છે, જે સર્વે વાચકોને એક અમીઠી ઐતિહાસિક સામગ્રી પુરી પાડશેજ એમ આશા છે. વળી આ પુસ્તક સર્વેને સહેલાઈથી વિનમ્રથેજ મળી જાય, તે માટે વડોદરા નિવાસી શા કેશવશાસ્ત્રી ત્રીભોવનદાસની પ્રેરણાથી ત્યાના શા. ગીરધરલાલ નારણદાસ (ગગાદાસ) સહયોગી તરફથી તેમના સ્વર્ગવાસી ભાઈ જમનાદાસના સ્મરણાર્થે "દિગંબર જૈન" પત્રના ગ્રાહકોને સાતમાં વર્ષની પ્રથમ ભેટ તરીકે પ્રકટ કર્યું છે. અમે એજ ઇચ્છીએ છીએ કે આવીજ રીતે મૃત્યુના ગમગણાર્થે શાસ્ત્રજ્ઞ માટે રકમો નીકળતી રહે અને તેનો લાભ "દિગંબર જૈન" ના વાચકોને હરહ મેશ મળ્યાજ કરે તથાગુ

વીર સં. ૨૪૪૦

જૈન જાતિ મેવક

કાગણુ સુદ ૮.

મૂળચ દ કસનદાસ કાપડીઆ-સુત

॥ श्री श्रीसम्राट् जय ॥

श्री कुंदकुंदाचार्य चरित्र.

(इ. स. पूर्वे पांचसो वर्षनो जेनोनो
संक्षिप्त इतिहास.)

मंगलं भगवान्वीरो मंगलं गौतमो गणी ।

मंगलं कुंदकुंदाद्यो जैनधर्मोस्तु मंगलम् ॥

भरतखंडना इतिहासमाधी इस्वीसन पूर्वे त्रणे चार शतक पर्यंतनो काल अथवा तेनी पछीना वे त्रण शतकपर्यंतनो काल अमूल्य एवा विद्वान नररत्नोथी एकदम परिपुष्ट हतो, एवं इतिहास जोनाराओ तरतज समजी शकजे, कारण के ते काले गौतम—बुद्ध जेवा महर्षि, चाणक्य जेवा राजकारस्थानी पुरुष, चंद्रगुप्त, अशोक, ब्रिक्रमादित्यादि सरस्ता दयालु, धार्मिक अने शूर राजा हता एने कालिदास, भवभूति अने बाण सरस्ता उच्चम कवि अने ग्रंथकार उत्पन्न थईने पोताना उदात्त धर्मन-

ત્વથી, રાજનીતિથી અને કવિત્વ શક્તિથી પોતાને સ્વતઃ અજરામર કરી ગયા છે; વઢી વિશેષે પોતાની સત્કૃતિથી હિંદુસ્તાનનો ઇતિહાસ સુદ્ધાં અલંકૃત કરી ગયા છે. આ તેઓની સત્કૃતની મોટાઈ કેવી રીતે વર્ણવી શકાય ? પળ આ કાલમાં થઈ ગયેલા જૈન લોકોના મહાન્ મહાન્ સત્પુરુષોના ઇતિહાસમાંથી નામ નિર્દેશ પળ ન રહે તે જૈન લોકોને માટે કેટલી વધી દુર્દવની વાત છે ? ઇસવીસન પૂર્વે પાચસો છસો વર્ષથી તે ઇસવીસન પછી સુમારે એક હજાર વર્ષ પર્યંતનો કાલ જૈનોનો ઘણો મહત્વનો હતો. આમ હોવા છતાં જૈન વિષયે ઇતિહાસમાં ઘણુંજ અજ્ઞાન રહ્યું છે તે મોટી આશ્ચર્યકારક વાત છે તેમાં શંકા નથી.

જો જૈનોની વ્યવસાય દૃષ્ટિનો વિચાર કર્યો હોય તો એટલું તો સમજાશે કે આજ તેઓ આટલા વધા અજ્ઞાન છે તેનું કારણ બરાબર છે, કારણ કે જૈન લોકનો રાજ્યકારભારમાં સાર્વભૌમના સંબંધમાં ઘણો થોડો હાથ હતો; ફિં વહુના હતોજ નહિ એ કહેવું પળ ચાલી શકશેજ. જ્યારે સંસ્થાનિકના સંબંધમાં જૈન લોકોનું પ્રાવલ્ય દક્ષિણમાં મ્દૈસૂર, કર્નાટક અને ઉત્તરમાં વંગાલ, વહાર, ગુજરાત, રાજપુતાના વગેરે પ્રાંતમાં ઘણું હતું એમ હાલના ઇતિહાસ પરથી તેમજ તત્કાલીન શિલા લેખોપરથી સમજાય છે. પૂર્વના મ્દૈસૂરના મહારાજાના ચાર પ્રતાપી વા ભાગ્યશાળી વંશજ જૈન-

ધર્મી હતા એવું શિલા લેલોપરથી સમજાય છે, તેવીજ રીતે રાજ-
પુતાના, ગુજરાત-વાટીયાવાટ પ્રાતમાં જૈનોનું ઘણું પ્રાગ્ન્ય
હતું એવું ઇતિહાસપરથી દેખાય છે. આ રાજાઓ સાર્વભૌમત્વ
માટે અથવા રાજ્ય માટે પ્રયત્નો ન કર્યા હોવાથી તેમના સંબંધે
કદાચિત્ ઇતિહાસકારોથી અજ્ઞાત રહેવાયું હશે. આ કારણ-
પટલે “જિતો રાગદ્વેષાદ્યોઃ યેન સ જિનઃ” અર્થાત જૈન લોક
પોતાના મનને જીતીને—ક્રામ ક્રોધાદિ મનોવિકાર રિપુઓને નિર્બળ
કરનાર ત્યારે તેને (કદાચિત્) રાજ્યનો લોભ ક્યાંથી હોય !
હોય તો તેઓ પોતાનું રાજ્ય દયા અને ન્યાયથી પાલન
કરીને વૃદ્ધાવસ્થામાં દીક્ષા લઈને પોતાના પુત્રને રાજ્ય આપતા
હોત. આનાં સારાં ઉદાહરણો ઇસવીસન પછીના હજાર વર્ષમાં
માલમ પડશે.

ચંદેલપુરના રાજા જિનસેન—જેણે મહા પુરાણ રચ્યું તેનું,
તેમજ મંદસોર, પટના વગેરે સ્થલોના રાજ્યોનાં આર્વાજ ઉદાહરણ
મઢી આવશે. આ કારણથી કદાચિન્ ઇતિહાસકારો તેઓને
અજ્ઞાત રહેવા દીધા હશે; આ બીજું કારણ. સિવાય જૈનોના
અંતિમ તીર્થંકર મહાવીર સ્વામીના નિર્વાણપદ પામ્યા પછી જૈનના
સામ્રાજ્યનું શરણું કમી કમી થતું ગયું તેમજ ઇસવીસન પછી
હજાર વર્ષ પછી તેઓ સ્વરાજ્ય મેળવવાની આશા

छोड़ी व्यापारी, धंधो तुरतने माटे ग्रहण कयों ते लीजुं कारण. आ त्रण कारणोथी इतिहासमा जैनोनुं घणु प्रावलय हतुं, कारणके धर्म संबंधी चळवळ अने सुधारणा संबंधने लईने जैनोनी उपर लखेलो काळ घणोज महत्वनो हतो एवं इतिहास परथी ठरे छे, ए सिवाय जैन संस्कृत वाङ्मय-साहित्य दृष्टिथी विचार करतां उपरोक्त काळ घणोज महत्वनो हतो एमा शंका नथी. आ कारणथी तो जैनोने इतिहासमां स्थळ आप्युं होत, तो घणुं सारुं हतुं ! !

अस्तु, उपर निर्दिष्ट करेला इसवी सन पूर्व पांच छ शत-
कनो अथवा ते पछीना सुमारे एक हजार वर्षना काळमांना जैन
धर्मीय महत्त्व पछी अनेक व्यक्तिओ थई गई. श्रीमहावीर स्वामी
सरखा धर्मनुं पुनर्जीवन करनार; जंबुकुमार, जीवंधर, वगेरे
सरखा पराक्रमी राजा, गौतम (गणधर-बुद्ध नहि), भद्रबाहु,
कुंदकुंदाचार्य, उमास्वामी, समंतभद्र, जिनसेन, गुणभद्र,
नेमिचंद्र, मानतुंग वगेरे सरखा अनेक उत्कृष्ट वाङ्मयना कर्ता,
उपदेशक, धर्मग्लानि समये उत्तेजन देनार अथवा नि.स्वार्थ
एवा पुरुषो उत्पन्न थई गया. आ मोटामोटा नररत्नोए संस्कृत
वाङ्मयनो असंख्य रत्न भंडार धर्म ग्रंथोना रुपमां गुप्तपणे
पटलो बघो मूक्यो छे के तेनुं परिशीलन करवाने आज्ञे:-अनं-

तपारं किल शब्दशास्त्रं स्वरूपं तथायुर्वह्वश्च विद्मः॥ आ श्लोकने
अनुसरी—आटला मानवी प्राणीओनुं आयुष्य पुरं थाय के नहि
ते शंका रहे छे.

हवे साहसिक एवो प्रश्न उत्पन्न थाय छे के जो जैनोनो
आटलो अमूल्य संस्कृत वाङ्मयरूपी रत्न भंडार छे, तो ते
आ अद्यापि सर्वना निदर्शन माटे बहार केम आवतो नथी ?
कालीदास, भवभूति, बाण, एना ग्रंथ लोकोनी पासे केम जो-
वामां आवे छे ? आनो आ उत्तर बस थशे के युनिवर्सिटीए
उपरोक्त कर्तानां पुस्तको शिक्षण क्रममां नीम्या अने ते योशे
सर्वने तेमनो रस चोखवाना समय मळ्यो एटले लोकोनी ते
ग्रंथ विषये पूर्ण ओळख थई छे अने थाय छे. जो युनिवर्सिटी
न होत तो ते ग्रंथोनी आजे नीकळती हजारो लाखो आवृति
नीकळी होत के नहि ते जैनोना वाङ्मयात्मक ग्रंथो संबंधे जे
थयुं छे, ते परथी समजी शकाशे. आ परथी समजाय छे के जे
तरेहना, जे जातिना, अने जे मतना लोक होय ते प्रमाणे तेओ
पोतानी ज्ञातिने, पोताना मतने, पोताना धर्मने अथवा
पोताना वाङ्मयने आगळ लाववामां यत्न कर्या करे. आज
पर्यंत आपणा जैन लोको पैकी युनीवर्सिटी मध्यमांथी
पण यत्न करनारी व्यक्ति एक पण नहोती. वळी आपणा जैन

વાઢમયનું વઢ આગઢ કોણ લાવે છે ? પોતાનાં વાઢકોની અવ નતિ અને પારકાની ઉન્નતિ કરવી ંટલી નિઃસ્પૃહતા વતાવતા જિતસ્વાર્થ માતા પિતા કોઈ ઢેકાણે પળ કોઈજ જોયા છે ? આ- વીજ જૈન વાઢમયની સ્થિતિ છે । ત્યારથી તે આજ સુધી આપણે જૈન લોકોની ઉન્નતિની ઁરી દિશા સમજતા નથી તેથી અથવા પ્રસ્તુત દેશ, કાલ, વર્તમાન (ક્ષેત્ર, કાલ, માવ) ને અનુસરી શું કરવું જોઈજ તે આપણા લક્ષમાં (આપણી સામાજિક પરિ- સ્થિતિને લઈને) આવતું નથી તેથી આપણને ઁરો માર્ગ મઢ્યો નથી; પળ આજ પોતાની, પોતાના સમાજની, પોતાના ધર્મની અને પોતાના દેશની ઉન્નતિ કરનાર જૈનોજ શું કરવું જોઈજ, તે દિશા દેશાવવામાં શ્રેય રહેલું છે ંવું આપણા દેશ વંધુના મનમાં હોવું જોઈજ, પળ તેઓના મનમાં આ સંવંધી ઘણો થોડોજ વિચાર હોય છે. પોતાની રોટલીપર ઘી નાંઁવો ંટલે ‘ધી ચોપડો’ ંવી મોટી બુમો પાડી તેઓ વોલે છે, તેથી તેવીજ રીતે વીજા પળ પોતાનું મૌન્ય છોડી તેઓનું અનુકરણ કરે. પળ આની થોડી ઘણી પળ દાદ લાગશે ! તેની સ્થિતિનું આપણે અનુકરણ કરવું જોઈજ; અને અજના નિઃસ્પૃહી અને દયાલુ અમેજ સરકારનું રાજ્ય હોવાથી અને તેમની રાજનીતિ અનુકરણીય હોવાથી પૂર્વના

કાલમાં જૈન વિષયે રહેલો હસ્તિના પીડયમાનોડિ ન ગચ્છે-
 જ્ઞિનમંદિરમ્ ॥ સાપને જતો કરવો પળ જૈનને “મારવો”આ જે
 એક પોકલ તિરસ્કાર કેવલ જૈનના સંઘની શક્તિના અમાવને
 લઈને દીસતો હતો તેનો આજ ઘણો સ્વરો અટકાવ થયેલો છે,
 અને જૈનોની સ્ત્રી ઉન્નતિની આ શતકમાં શરૂઆત થઈ છે એટલે
 કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે પ્રત્યવાય તો બીલકુલ દેખાતોજ નથી.
 કેવલ દ્વેષ વુદ્ધિથીજ જૈનોના સાહિત્યને શું પણ જૈનોને સુદ્ધાં
 આપણા પ્રેમાલ દેશવંધુ તરફથી અર્ધ ચંદ્ર મળ્યો હતો, પણ હું
 સ્વાત્મીથી કહું છું કે આપણી દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર સમાપ્ત જે ક્રમ
 સ્વીકાર્યો છે, તે જો સર્વ જૈન સંસ્થા સ્વીકારશે, તોપરિણામમાં
 સર્વમાંથી એકદમ ઉન્નતિ પહોંચનાર પહેલા જૈનજ થશે. આથી
 સર્વ લોકને(જાપાની લોકને માટે હાલ કહેવાય છે તેમ)આશ્ચર્ય
 અશે ! જૈન વાઙ્મયનાં સ્ત્રાં મર્મ અને મહત્વ જાણનારા પંડિતો
 હાલ જર્મની સુદ્ધામાં પડ્યા છે. કાલદાસ, ભવભૂતિ સરસ્વા
 કવિ-શા માટે આગલ આવે છે ? અને હરિશ્ચંદ્ર (ધર્મશર્માશ્રુદય
 કાવ્યના કર્તા), વાગ્ભટ્ટ (નેમિનિર્વાણ અને અલંકાર શાસ્ત્રના
 કર્તા), વીરનંદી [ચંદ્રપ્રભ કાવ્યના કર્તા], વાદિભસિંહ(જીવંધર
 ચમ્પૂના કર્તા), ગુણભટ્ટ [આત્માનુશાસનના કર્તા], આત્રા અનેક
 જૈન વિદ્વાનો અપ્રસિદ્ધ કાં રહે એ સમજવાનો સમય નજદીકજ

આવ્યો છે. જ્યાં નિઃસ્પૃહતાએ સ્થિતિ વાસ કર્યો છે ત્યાં કોઈ વસ્તુ પળ—

કાલો હૃદય નિરવધિવિપુલા ચ પૃથ્વી ॥ (ભવભૂતિ.)
આ ઉક્તિને અનુસરનાર સત્યનોજ વિજય થયા વગર રહેનાર નથી. અસ્તુ, પ્રસ્તુત આ સંબંધે આટલુંજ લખી હું મુખ્ય વિષય પર વળું છું.

આ ઉપર નિર્દિષ્ટ કરેલા કાલથી જૈનેતરોને પૃથ્વીને જૈન સિવાય અન્ય લોકને અજ્ઞાત રહેલા અનેક પુરુષ થઈ ગયા, એ મેં જુદુંજ કહી દીધું છે. તે કાલમાં જૈન ધર્મના વિદ્વાન શિરો-રત્ન પદ્માચાર્યોમાં આદ્ય ભટ્ટારક શ્રીમાન ૧૦૦૮ શ્રી કુંદકુંદ આચાર્ય દિગંબર મુનિ—જેણે, જૈનોના બે પંથના દિગમ્બર અને શ્વેતામ્બરમાં પ્રથમ ઉત્પત્તિ દિગમ્બરોની થઈ અને પછી શ્વેતાંબર ઉત્પન્ન થયા, એ વાત તે કાલની સમાજને દર્શાવી આપી હતી અને તે કાલે સમાજની મહાન્ સુધારણા કરી હતી તેઓ થઈ ગયા, તેમનું સંક્ષિપ્ત ચારિત્ર આજ મારતવાસી સર્વ વાઘવોની સમક્ષ સાદર રજુ કરું છું. તે ચરિત્ર લખવા પહેલાં જૈનોના અતિમ તીર્થંકર શ્રી મહાવીર સ્વામીના નિર્વાણકાલથી તે શ્રી કુંદકુંદાચાર્યની ઉત્પત્તિ થઈ તે પર્યંતની થોડી ઐતિહાસિક મા-

હીતિ ક્રમેક્રમે આપવી ઉપયોગી થઈ પડશે એવું ધારી તે માહીતિ ક્રમે આગળ દાખલ કરું છું.

શ્રી કુંદકુંદાચાર્યનું નામ નહિ જાણનાર એવો એક પણ મનુષ્ય જૈનોમાંથી મળ્યો મુશ્કેલ છે. ઇસ્વીસન્ પૂર્વે ૫૨૬ મા વર્ષમાં શ્રી મહાવીરસ્વમી તીર્થંકર મોક્ષે ગયા, તે સમયે વાંદોનો પ્રસિદ્ધ રાજા ત્રિવિસાર જે જૈનપુરાણમાં શ્રેણિક રાજા એ નામથી પ્રસિદ્ધ છે તે થઈ ગયો. એ પ્રથમ કટ્ટો બૌદ્ધધર્મી હતો, તેને બે સ્ત્રિયો હતી; એક જૈનધર્મી 'ચેલનાદેવી' અને બીજી બૌદ્ધધર્મી 'બુદ્ધમતી'. તે સમયે જૈન અને બૌદ્ધ ધર્મીને ઘણું વૈષમ્ય હતું તેમ બૌદ્ધમતી રાણી શ્રેણિકરાજાને જૈનધર્મ વિરુદ્ધ કહેતી હતી. રાજા પણ કાંઈ અવિદ્વાન નહોતા. તેણે બુદ્ધમતી રાણીના મુરુની અને ચેલનાદેવીના ગુરુ દિગમ્બર મુનિની સ્વતઃ પરીક્ષા કરી. પરીક્ષાને અંતે સુવર્ણ હતું તે સુવર્ણ ઠર્યું અને પીતલ તે પીતલ ઠર્યું. બૌદ્ધ ગુરુની પરીક્ષા કર્યા પછી તે કેવળ દાંભિક હતો તેમ જણાયું, પણ જ્યારે જૈન દિગમ્બર મુનિની પરીક્ષા કરવાને વનમાં ગયો કે તરતજ ચેલનાદેવીએ કહ્યું હતું કે જૈનમુનિ એ શાંત પરિણામમાં હોય છે, તેથી રાજાએ ધાર્યું કે તેની સ્વતઃ કસોટીથી પરીક્ષા કરવી એ યોગ્ય છે, તેથી વનમાં યોગ ધારણ કરી ધ્યાનસ્ત થયેલા દિગમ્બર મુનિના ગળામાં એક પાસે પડેલા દુષ્ટ

काळा भयंकर सापने नाखी दीधो, पण आटलो भयंकर उपसर्ग मुनिने कर्मा छतां मुनि ध्यान विरत थया नहि; वळी ते राजा आ वृत्तात कहवाने चेलनादेवी पासे गयो. तेणी आ जाणी व्याकुल चित्त थड एकदम दोडती आवी, अने मुनिने नगस्कार करी पोताना पतिए करेला अपराध बदल आलोचना करवा लागी तेणीए त्या सर्पने जोयो, के तरतज तेणीना कोमळ हृदयतु विदारण थयु ते सर्पने लाखो कीडी जोर्दने मुनिने थता त्रास बदल तेणीने अत्यंत दुःख थयु, अने एकदम गळामाथी साप काढवा तत्पर थई, पण ते साप काढवाथी लाखो जीवर्ण [कीडीनी] हींसा थशे, तेथी तेणीए दूत पासेथी साकर मगावी एक बाजु बेरी के तरतज कीडीओ साकर उपर आवी साप उपरथी उतरी गइ अने पिपिलिका रहित सर्प एकलो गळामा रह्यो. पछी ते सर्प काढी नाख्यो अने मुनिए ध्यान विसर्जन कर्यु. पछी राजा श्रेणिकने पोताना कृतकर्म बदल पश्चाताप थयो अने जैनधर्मनी सत्यता भासवा लागी अने जैनधर्मे ग्रहण कर्यो. पछी श्री महावीरस्वामीने तेणे असंख्य प्रश्न पृच्छी पोतणी शकाओनु समाधान कर्यु. आ राजानी हैयातीमाज तेना एक पुत्रे जिनधर्मनी दीक्षा लीधी. आ राजा घणो न्यायी हतो. साराशकं आ विंविसार (श्रेणिक) राजा श्री महावीरस्वामी-

नो समकालिन हतो. आ राजा पछी तेनो पुत्र ' कुर्निक ' के जे गादीपर बेठो ते बौद्ध हतो. तेणे पोताना वापने केदमां नांख्यो हतो. आ वंशमाथी पछी गादीपर नंदराजा, चंद्रगुप्त, अशोक, बेठा हता. आ राजानी राजधानी पटणा (पाटलीपुत्र) हती.

श्री महावीरस्वामीना समयमां गौतम (गणधर) थई गया, ते गौतमना संबंधमां घणो बाद रहेलो छे. कोई तेने बौद्धधर्मना संस्थापक कहे छे, केटलाक तेने शाक्यमुनि ए नामथी ओळखावे छे, पण आनी माहीती जैनग्रंथोमांथी एवीं मळे छे के ते महान विद्वान ब्राह्मण हत्त. तेमनुं नाम इंद्रभूति द्विज हतुं. तेमनुं अभिमान जोइने एक जणे तेमने निचला श्लोकनो अर्थ पुछ्यो हतो:—

तैकाल्यं द्रव्यपट्कं नवपदसंहितं जीव पट्कायलेख्याः ।

पंचान्ये चास्तिकाया व्रतसमितिगति ज्ञानचारित्रभेदाः ॥

इत्येतन्मोक्षमूलं त्रिमुचनमहितैः प्रोक्तं मर्हद्भिराशैः ।

प्रत्येति श्रद्धधाति स्पृशति च मतिमान् यः स वै शुद्धदृष्टिः ॥१॥

आ श्लोकपर पुष्कळ प्रयत्न कर्यो, पण अर्थ समजवामुं तेनुं कई चाल्युं नही; त्यारे तेणे पोतानुं मान छोडी श्लोक

વિચારવા માટે “તારો ગુરુ વતાવ” એમ સામાને કહ્યું, તેથી તે માણસ તે વિદ્વાન્ પણ માની દ્વિજને શ્રીમહાવીરસ્વામી સમક્ષ લઈ ગયો. તે દ્વિજ વીતરાગમુદ્રા જોઈને ગતમાન થઈ ગયા અને જૈનધર્મની પૂર્ણ માહિતી મેળવી જૈની બન્યા. તરતજ તેઓ શ્રી મહાવીરસ્વામીના સમોશરણમાંની વાર સમામા મુલ્ય વ્યાख्याતાની પદવી મેળવી, પછી તેણે તે સમામાં રાજા શ્રેણિકને તથા અનેક જીવોને તીર્થકરની ઋણીનો ધર્મોપદેશ કર્યો. મહાવીરસ્વામી નિર્વાણ પદ પામ્યા પછી કેટલાંક વર્ષ ભરતલ્હમા ફરી ધર્મોપદેશ કરી ૧૨ વર્ષ પછી ગૌતમસ્વામીએ નિર્વાણપદ પ્રાપ્ત કર્યું.

આ પછી સુધર્માસ્વામીએ તેવીજ રીતે ધર્મોપદેશ કર્યો. આ પછી જંબૂસ્વામીએ તેજ કર્તવ્ય સ્વીકાર્યું. તેમણું શરીર અતિ સુંદર હતું. તેમણે કેટલાક દિવસ રાજ્ય કર્યા પછી દીક્ષા લઈ ૩૮ વર્ષો ધર્મોપદેશના કામમાં ગાળ્યા. મહાવીરસ્વામી પછી ૬૨ વર્ષમાં થઈ ગયેલા ગૌતમ, સુધર્મા અને જંબૂસ્વામીને કેવલી કહે છે, ત્યાર પછી વિષ્ણુકુમાર, નન્દિમિત્ર, અપરાજીત, ગોવર્ધન અને ભદ્રવાહુ એ પાંચ વિખ્યાત મુનિ થઈ ગયા. આને શ્રુતકેવલી કહે છે. આ પાંચ, ૧૦૦ વર્ષમાં થઈ ગયા એટલે શ્રી મહાવીરસ્વામી પછી ૧૬૨ વર્ષમાં થઈ ગયા. અર્થાત્ ઇ. સ. પૂર્વે ૩૬૪ વર્ષમાં થઈ ગયા. ભદ્રવાહુના સમયમાં ચંદ્રગુપ્ત રાજા થઈ ગયા.

જૈન ગ્રંથમાં વે ચંદ્રગુપ્તનું વર્ણન છે, તે વંને સંવંધી ઉલ્લેખ ક્રમે ક્રમે કરવામા આવશે. આ ઉપરથી વે ચંદ્રગુપ્ત જુદાજુદા થઈ ગયા હોવા જોઈએ એવું અનુમાન નીકળે છે, પણ તે નક્કી કરવાને આથી વીજાં પ્રમાણો જોઈએ.

પૂર્વે પાટલીપુત્ર (પટના)મા 'નંદ' એ નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો તેને શકટ, નંદ, સવંધુ અને કાચી એ નામના ચાર મંત્રી હતા. તેઓની સાથે રાજા આનંદથી રાજ્ય કરતો હતો. એક વખત તે રાજા પર શત્રુએ સવારી કરી. રાજાની પુષ્કળ સેના હોય તોજ આ પ્રસંગ લઢવાનો છે, તેથી રાજાએ 'શકટ' મંત્રીની સલાહ પુછી, ત્યારે શકટે રાજાને કહ્યું કે—'હું સૈન્ય પાછું ફેરવું, પણ મને જે ગમે તે કરવાની પરવાનગી આપો'. રાજાને આ વાત પસંદ પડી અને તરતજ શકટે રાજા પાસેથી નીકળી કોશાગાર [તિજોરી]માથી પુષ્કળ દ્રવ્ય આપી તેનું સૈન્ય પાછું વાળ્યું. પછી એક દિવસે રાજાએ પોતાના કોશાગારની તપાસ કરી, તો દ્રવ્ય થોડું લાગ્યું, ત્યારે રાજાએ સ્વજાનચીને તે વાત પુછતાં તેણે સર્વ હકીકત નિવેદન કરી. તેથી રાજાને ક્રોધ આવ્યો અને તેણે શકટને તેના છૈયાં છોકરાં સાથે કેદમાં નાંચ્યો, ત્યાં તેના કુટુંબનાં સર્વ માણસો દુઃખી થઈ ગતપ્રાણ થયા અને પાત્ક શકટ એકલો રહ્યો. પુનઃ તે નંદ સ્નાપર. શત્રુએ

ચઢાઈ કરી, ત્યારે તે રાજાએ શકટને બંધ મુક્ત કરી તેની સલાહ પુછી, ત્યારે શકટે “રાજાને કેદ ન કરો, હું સૈન્યને પાછું મોકલાવુ છું” એવુ કહી પોતે પરસૈન્યના સેનાપતિને મઠી નન્દ તરફની દહેશત તેના મનમા જગાડી અને નન્દનુ સૈન્યવલ્લ ચતાવી તે સૈન્યને પાછું મોકલાવ્યું, ત્યારે રાજાએ પુનઃ તુષ્ટ થઈ સચિવ--પદ તેને આપવા માડ્યુ. જવાબમાં શકટે કહ્યું કે જે પદવીથી મારી કુટુમ્બીય મંડલી મરણ પામી, તે પદવીજ મારે જોઈએ નહિ. પછી તે પોતે સંતુષ્ટ થઈ રાજાની પાસેજ રહ્યો.

પછી તે એક વખત ફરતો હતો, ત્યા રસ્તામાં એક ચાણક્ય નામના દ્વિજને દર્ભે સ્થળતો જોઈ તેને પુછ્યું--“ઝગેલા દર્ભને શા માટે સ્થળે છે ?” ત્યારે ચાણક્યે ઉત્તર આપ્યો કે તેનું કારણ એ છે કે મારે પગે વાગ્યું તેથી હું તેને સ્થળુ છું, કારણ કે આપણને દુઃખ દેનારને નિર્વશ કરવો તેજ યોગ્ય છે.” આ વાત શકટને ગમી. જેણે આપણા કુટુંબનો નાશ કર્યો તે નન્દ રાજાનોજ નિર્વશ કરવો એવો ઘાટ તેણે ઘડ્યો. આ કાર્ય માટે તેણે ચાણક્યને પોતાને આશ્રયે રાખ્યો. પછી શકટ અને ચાણક્ય બંને પરરાજા તરફ ગમન કર્યું અને તે રાજાથી નંદનો પરાભવ કર્યો અને ચાણક્યે લાવેલા ચદ્રગુપ્તને નંદની માદીપર જોડાડ્યો. આ પ્રમાણે બોલેલાં વચ્ચન સ્વરાં કર્યા અને પછી સંસાર-

માં કાંઈ સાર નથી એવું સમજી શકટે જિનદીક્ષા લીધી. પછી શાસ્ત્ર પઠનમાં પોતાનો સર્વકાલ છેવટ સુધી ગાળ્યો. અહીં સુધી શકટનું આ અલ્પ ચરિત્ર. આ પરથી એક તો શકટ જૈનો હતો એવું ઠરે છે, બીજું શાકટાયન વ્યાકરણ નામનો જે ગ્રંથ છે, તેનો કર્તા પણ આજ (શકટ) હતો એવું અનુમાન કાઢી શકાય છે. આ વાત બે હજાર વર્ષ પૂર્વેની છે. ત્યારે ઉપરના અનુમાન બહુ ઘા સ્વરાજ છે એવું લાગે છે.

શકટે, ષાણક્યે આણેલા ચંદ્રગુપ્તને ગાદીપર બેસાડવાથી તે રાજ્ય ઉત્તમ રીતિથી ચાલવા લાગ્યું તે જૈનધર્મી હતો, એવો જૈન ગ્રંથમાંથી ઉલ્લેખ મળી આવે છે આ પ્રથમ 'ચંદ્રગુપ્ત'. તેના પુત્ર જે બંધુસાગર તેણે પોતાના પિતા પછી રાજ્ય ચલાવી છેવટે પોતાના પુત્ર 'અશોક' ને રાજ્ય સોંપી પોતે દીક્ષા લીધી. આનો ધર્મ સંવધી કાઢી સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ નથી અશોક સર્વ કલામાં નિપુણ હતો તેથી તેણે સર્વ રાજા અને શત્રુને જીતી પુષ્કલ દેશો કબજે કર્યા. તેણે પોતાના દુત્તાલ નામક પુત્રને વિદ્વાન વનાવવા માટે એક ગુરુ પાસે મોકલ્યો. તે ગુરુએ તેને નિત્ય શાલ્યોદન સ્વરાવી અથ કર્યો. પછી અશોક ગ્યારે મૂંઝાલ ફરી આવ્યો ત્યારે પુત્રની સ્થિતિ જોઈ તેને ખેદ થયો ત્યારે તેણે પોતાના પુત્રને એક સુદર રાજકન્યા સાથે લગ્ન કરાવી આપ્યું. પછી તે

સમયને ચંદ્રગુપ્ત નામનો પુત્ર થયો. તેને રાજ્યારોહણ કરી અશોકે દીક્ષા લીધી અને ચંદ્રગુપ્ત રાજ્ય કરવા લાગ્યો, આ વીજો ચંદ્રગુપ્ત.

આ ચંદ્રગુપ્ત જૈની હતો, તે સંવંધી પૂર્ણ આધાર છે. આના સમયમા મદ્રવાહુ આચાર્ય વિદ્યમાન હતા. તે રાજા જૈન ધર્મમાં ઘણો નિષ્ણાત હતો. તે એક વેળા નિદ્રામાં હતો ત્યારે નીચે આપેલા સોઠ સ્વપ્ન કહી તેની ફલશ્રુતિ પુઠી. આ સોઠ સ્વપ્નો સ્વરેખર ઘણાં મજેદાર અને સાપત સ્થિતિને મલતા આવે છે તેથી તેને ફલશ્રુતીસહ અહીં નીચે લખુ છુ—

સોઠ સ્વપ્નો અને તેનાં ફલો.

૧. કલ્પવૃક્ષની ડાઠ તૂટેલી દીઠી.

ફલ—આ પંચમ [કલિ] કાલમાં ઘણાજ થોડા લોકો જિનદીક્ષા લેશે.

૨. સુર્યાસ્ત થયેલો જોયો.

ફલ—પંચમ કાલમાં મદ્રવાહુ પછી પૂર્ણ અંમપૂર્વ જ્ઞાન ધરાવનાર રહેશે નહિ.

૩. ચંદ્ર ચાલીળી સરસો સછિદ્ર જોયો.

ફલ—જિનશાસનમા અનેક મેદ પડશે.

૪. બાર ફેળવાઠો સર્પ જોયો.

ફલ—બાર વર્ષનો દુષ્કાઠ પડશે.

૫. દેવોનું વિમાન ઉપર પાછું જતાં જોયું.

ફલ—પંચમ કાલમા ચારણ મુનિ વિદ્યાધર આ
મૂમિમાં આવશે નહિ.

૬. ડકરડાપર કમલોત્પત્તિ.

ફલ—વહુધા વૈશ્ય લોક માત્ર જૈનધર્મ પાલશે.
બ્રાહ્મણ અને ક્ષત્રિ અન્યમતી થશે.

૭. સુંતોનું ઘુંદ નાચતું જોયું.

ફલ—આ પંચમકાલમાં મનુષ્યો ચંડી, મુંડી, મૈરગાદિ
નાના પ્રકારના કુદેવોની સેવામાં રહી અનેક
જીવોની હિંસા કરશે.

૮. આગીઆને ચમકતો જોયો.

ફલ—જૈનધર્મ સમ્યક્ સવિસ્તર રહેશે નહિ અને
મિથ્યાત્વનો પ્રચાર થશે.

૯. સરોવર વહુધા સૂકું હતું તેમા એક બાજુ થોડા પાણી
જોયાં.

ફલ—જે ઠેકાણે જિન કલ્યાણિક થશે ત્યાં ધર્મની
ક્ષીણતા થશે.

૧૦. સોનાનાં-પાત્રમાં કુતરાં खीर खाता જોયાં.

ફલ—ઉત્તમ કુલમાંથી લક્ષ્મી નીચકુલમાં જશે.

૧૧. વાદરો હાથીપર વેઠેલો જોયો.

ફલ—પંચમ કાઠમાં નીચું લોકું રાજ્ય કરશે. ક્ષત્રિય
રાજા કાઠ રહેશે નહિ.

૧૨. સમુદ્રમર્યાદાનું ઉલ્લંઘન જોયું.

ફલ—પંચમ કાઠમાં રાજા લોક અન્યાયી અને નીતિ-
શ્રેષ્ઠ થઈ પરવિત્તનું હરણ કરશે.

૧૩. મહારથને નાના વાછરડા જોડેલા દીઠાં.

ફલ—વૃદ્ધાવસ્થામાં દીકરા પઠાશે અને તરુણપણમાં
ક્વચિત્ કોઈ દીકરા લેશે.

૧૪. રાજપુત્ર ડેંટપર વેઠેલો જોયો.

ફલ—રાજા લોક ધર્મ અને દયા ન કરતાં હિંસા કરશે.

૧૫. રત્નરાશીમાં માટી મેઢવેલી જોઈ.

ફલ—રાજા લોક નિઐથ મુનિનો દ્રોહ કરશે.

૧૬. વે કાઠા હાથી લડતા જોયા.

ફલ—ત્યાં જોઈએ ત્યાં પરજન્ય (મેઘ) પડશે નહિ.

આ પ્રમાણે સ્વપ્નોની ફલશ્રુતિ જાણી રાજા ચંદ્રગુપ્તને
અતિ દુઃખ થયું અને ઉદાસ થયો. મંદ્રવાહુ મુનીષ પળ હવે
વાર વર્ષનો દુષ્કાળ પડશે એવું જાણી પોતાના ગિપ્યો સાથે
દક્ષિણ દેશમાં વિહાર કરવા જવાનું ઠરાવ્યું. ચંદ્રગુપ્તે રાજની

मावी स्थिति भयप्रद थशे, एवुं जाणी भद्रबाहु मुनि पासे ।
दीक्षा लीधी अने तेणे तेमनुं शिष्यत्व स्वीकारी तेमनी साथे
रहेवा लाग्यो.

भद्रबाहु मुनीए पण पोताना १२ हजार शिष्यो साथे,
दक्षिणमां जवानुं ठराव्युं, पण ते स्वतः अवबिज्ञानी (अंतर्ज्ञानी)
होवाथी पोतानो अंत थोडा वखतमांज थवानो छे एवुं जाणी
पोताना 'विशारदा' नामक शिष्यने पट्टाचार्यनो अधिकार
आप्यो, अने तेने दक्षिणमां रवाना करी पोते ध्यानस्थ रखा,
त्यारे चंद्रगुप्त पण वाकीना शिष्यो साथे दक्षिणमां न जतां गुरु
पासेज रखा. ते वार हजार पैकी, रामाचार्य अने एक बे
हजार आचार्यो पटणामां केटलाक थावकोए आ भयंकर
दुष्काळमां संभाळ लेवानी विनंति करवाथी पाटली पुत्रमां
रखा. आ विनंति भद्रबाहुना शिष्योने करी हती, पण
तेओनी विनंति पर लक्ष न आपतां तेओ दक्षिणमां ठेठ गया.

वंगालामां सांभलेला भविष्य प्रमाणे जेम जेम दुष्काल
पोतानुं उग्र स्वरुप प्रकट- करवा लाग्यो, तेम तेम रामाचार्या-
दिकनी नित्य क्रिया डोलायमान थवा लागी, दुष्काळने
लइने पटणामा रहेला आचार्योनी एवी भयभीत स्थिति थइ
के एक दिवस त्यां एक मुनि आहार लेवा जतां ए भुखथी

પાંદિત એક મનુષ્યે તે મુનિને જોઈને તેનું રૂબ રૂબ બીધું અને મુનિનું પેટ ફાડી તેમાંથી અન્ન ભક્ષણ કર્યું. આ વાત બાકીનાઓએ રામાચાર્યને કહી, ત્યારે તેણે રાત્રીમાં આહાર લેવા જવું એવું ઠરાવ્યું. પણ પછી રાત્રીએ આહારે જતા કુત્રી મુંઝવા લાગી ત્યારે તેણે આહારે જતાં એકેક લાકડી લઈ જવાનું ઠરાવ્યું ! પછી એકદા એક મુનિ આહારે જતા હતા તેને એકદમ એક ગર્ભવાળી સ્ત્રીએ જોયા. યતિનું રૂપ જોઈ તે સ્ત્રીનો એકાએક ગર્ભ પડી ગયો, આ સર્વ વૃત્તાત પુનઃ રામાચાર્યને નિવેદન કરતા તેણે વસ્ત્ર અને પાઘરણ વાપરવાનું ઠરાવ્યું. આ પ્રમાણે આ દિગંબરમાંથી બીજી શાસ્ત્રા ઉત્પન્ન થઈ. આ શાસ્ત્રાનું નામ શ્વેતાંબરીની શાસ્ત્રા. આ પછી વધતાં વધતાં બલાદ્ય થઈ. ગુજરાતમાં બહુધા શ્વેતાંબરી મતનાંજ લોક જોવામાં આવે છે. આવી શ્વેતાંબરીની ઉત્પત્તિ છે.

પછી દુષ્કાળ ઉતરી ગયા પછી દક્ષિણમાં ગયેલા વિશાલ્પાચાર્ય આદિ દશ અગ્રીભાર હજાર શિષ્ય પાછા આવ્યા. દક્ષિણમાં જઈને તેણે તીર્થયાત્રા કરી કર્ણાટકમાં ગમન કરી પોતાનો વક્ત્વ શૈલીથી સર્વને ધર્મોપદેશ દીધો અને જૈન ધર્મનો ઉત્તમ રીતિથી પ્રચાર કર્યો, પછી આવીને ‘રામાચાર્ય’ ને મળ્યા અને થયેલા દોષ તેમને દર્શાવી કૃત અપરાધ બદલ પ્રાયાશ્ચિત્ત

લીધું, અને પૂર્વવત્ મુનિ ક્રિયા પ્રમાણે તે ચાલવા લાગ્યા. રામાચાર્યને સ્થૂલાચાર્ય અને વીજા કેટલાક શિષ્યો હતા. તેઓ દુષ્કાલમાં પ્રચલિત થયેલી રીત વાસ્તવિક ધારી સ્વેચ્છા-ચારીપણે ચાલવા લાગ્યા, અને- તેવોજ પોતાના શિષ્યોને ઉપદેશ દેવા લાગ્યા. આ શ્વેતાંબરીનો મૂલ પાયો. સારાંશ કે, ભદ્રવાહુના સમયમાં આ નવીન શ્વેતાંબરી મતની ઉત્પત્તિ દિગંબરીમાંથી થઈ, એટલેજ ઉલ્લેખ અહીં કરવો બસ છે.

વીરસંવત્ ૧૬૨ થી તે ૩૪૫ સુધીમાં વિશાલાચાર્ય, પ્રોષ્ઠિલાચાર્ય, નક્ષત્રાચાર્ય, નાગસેનાચાર્ય, જયસેનાચાર્ય, સિદ્ધા-ર્થાચાર્ય, ધૃતિસેનાચાર્ય, વિજ્યાચાર્ય, બુદ્ધિર્લિંગાચાર્ય, દેવા-ચાર્ય અને ધર્મસેનાચાર્ય એવા અગીયાર આચાર્ય ભદ્રવાહુના પટ્ટપર ક્રમે ક્રમે બેસતા ગયા. આ આચાર્ય ૧૧ *અંગ અને દશ પૂર્વ જ્ઞાનના ધારક હતા. આ ઇસવીસન પૂર્વે ૩૬૪ વર્ષથી તે ૧૮૧ વર્ષ સુધીમાં થઈ ગયા, પછી તેઓની પછી તે પટ્ટપર અગીયાર અંગ પાઠી આચાર્ય, નક્ષત્રા-ચાર્ય, જયપાલાચાર્ય, પાંડવાચાર્ય, ધ્રુવસેનાચાર્ય, અને કંસા-ચાર્ય ૫ વીરસંવત્ ૩૪૫ થી તે ૪૬૮ સુધીમાં થઈ ગયા. એટલે ૬૦ સ. પૂર્વે ૧૮૧ વર્ષથી તે ૫૮ વર્ષ સુધીમાં ઉપરોક્ત

* નોંધ — પૂર્વ અને અંગ સંબંધી ઉલ્લેખ આગલ કથામાં છે.

२२

दिगंबर जैन.

पांच आचार्य थइ गया. पछी एकदम मनुष्योनी बुद्धि कमी
थवा लागवार्थी पूर्वपाठी ज्ञाननो लोप थयो पण ११ अंग
पैकीनुं ज्ञान कमी कमी थवा लाग्युं.

त्यार पछी ते पट्टभरः—

सुभद्राचार्य—१० अंगना धारक ६ वर्ष सुधी.

यशोभद्राचार्य—९ ” ” १८ ” ”

बीजा भद्रवाहुजी—

८ ” ” २३ ” ”

लोहाचार्य— ७ ” ” १५ ” ”

अईद्वली आचार्य—

१ ” ” २८ ” ”

मावनंदी आचार्य— ” ” २१ ” ”

धरसेनाचार्य— ” ” १९ ” ”

पुण्डंतार्य— ” ” ३० ” ”

भूतबली आचार्य—

” ” २० ” ”

आ सर्व आचार्यो क्रमे क्रमे थइ गया. ते वीरसंवत् ४६८
थी ते ६८३ सुधीमा थया; एटले इ० स० पूर्वे ५८ वर्षथी
ते इ० स० १५७ सुधीमा-उररोक्त आचार्य थइ गया; एटले

લોહાંચાર્યને જ્યારે પટ્ટપર ૧૧ સું વર્ષ વેટું, ત્યારથી હસંવીસન શરુ થયો. તદુપરાત બીજા ભદ્રવાહુના સમયમાં વિક્રમ સંવત્ ૪ હતો. આ સંવત્ વિક્રમ રાજાના ગાદીપર વેસવાથી શરુ થયો, આવું ગ્રંથપરથી જણાય છે.

વિક્રમનો અન્મ, જ્યારે સુભદ્રાચાર્યને પટ્ટપર વેઠાં વે વર્ષ થયા ત્યારે થયો, એવો ઉલ્લેખ છે. વિક્રમ રાજાને વાંવીસમે વર્ષે સિંહાસન મળ્યું એવું ઠરે છે. વિક્રમ સંવત્ના સમય પછી હસવી સન ૩૮ વર્ષથી શરુ થયો, એવું આ પરથી ઠરે છે, પણ વાસ્તવિક રીતે આજ વિક્રમ સંવત્ અને હસવી સન વેમા જે અંતર દેખાય છે તે છપ્પન વર્ષનું છે, ત્યારે વિક્રમ સંવત્ જે આજ પ્રચલિત છે તે તેના જન્મથી થયો હશે એવું દેખાય છે, કારણ કે સુભદ્રાચાર્યને પટ્ટપર ૪ અધિક વર્ષ, યશોભદ્રાચાર્યનાં ૧૮ વર્ષ અધિક, બીજા ભદ્રવાહુના ૨૩ વર્ષ અને લોહાચાર્યના ૧૧ વર્ષ મંઠી (૪-૧૮-૨૩-૧૧=૫૬) એમ ૫૬ વર્ષ વરાવર મંઠી રહે છે. આ પરથી વિક્રમ જન્મથી તે આજનો પ્રચલિત સંવત્ શરુ થયો એવું દીસે છે, પણ આ સંવત્ છે એવું ઠરે છે, સારાંશ કે વીર સંવત્ના ૪૭૦ વર્ષ પછી વિક્રમ સંવત્ શરુ થયેલો છે, પણ વીર સંવત્ વિક્રમના જન્મથી ચાલ્યો હોય, તો તે વરાવર છે. તેના રાજ્યથી કિંવા અંતથી માન્યો હોય, તો વેટલાંક વર્ષ

તેમાંથી વાદ થવાં જોઈદ, અને તેથી વીર સંવત્ કંદક પાછલ્ જાય. વીર સંવત્નો અદ્યાપિ યોગ્ય નિર્ણય થયો નથી. કેટલાકનો મત (આધારથી) ૨૧૧૬ વર્ષનો અને કેટલાકનો મત ૨૪૩૨ વર્ષનો પડે છે, તો આજ પુષ્કલ વિદ્વાન ગૃહસ્થો અને સન્માનનીય જૈન પત્રકારોણ ૨૪૩૨* લલેલા છે-ગ્રાહ કર્યા છે તેથી હું પણ તે ગ્રહણ કરીને ચાલ્યો છું;

જૈન ઇતિહાસ.

ગ્રથકારોણ વિક્રમ સંવત્ ૪ મધ્યે થયેલા વીજા ભદ્રવાહુને પટ્ટના પહેલા અધિકારી કર્યા છે એનું કારણ એવું દેલાય છે કે સંવત્ શરૂ થયો ત્યારથી આ પહેલા સ્થપાયા ઇટલે આમ થયું. આ પૂર્વે થઈ ગયેલા અને ઉપર વર્ણવેલા આચાર્ય કેવલ ક્રમે ક્રમે ધર્મોપદેશ કરી ગયા તે પૂર્વાચાર્યોણ પોતાના પટ્ટ શિષ્યોને કિંવા મુનિને સંઘના નાયકને અધિકાર આપ્યો હશે ઇટલું ઠેર છે. તેના અમુક ઇક ઠેકાણે પટ્ટ (ગાદી) છે એવો કાંઈ સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ મલ્લનો નથી. પટ્ટની સર્વ માહિતી ભદ્રવાહુથી અને થોડી 'કુંદ કુંદ' આચાર્યથી મળી આવી છે. તે પાછલ્ લલવામા આવશેજ. ભદ્રવાહુનો પટ્ટ ઉજ્જયિનિમાં હતો.

* હાલ તો ૨૪૪૦ મુ વર્ષ ચાલે છે, પણ આ લેલ્ અગાઉનો લલવાયલો હોવાથીજ અને ૨૪૩૨ લલેલા છે,

पट्टाचार्यनुं बीजुं मान गुप्तगुप्ती आचार्यने आपेलुं छे अर्थात् लोहाचार्य, अर्हद्वली आचार्य, माघनंदी, धनसेन, पुष्पदंताचार्य, भूतवल्ली आ सर्वने पट्ट साथे काइ संबंध न होवाथी तेनो विशेष उल्लेख कयों नथी. फक्त ते अंगज्ञानचा धारक हता एटलुंज.

वीरसंवत् ४९२ मध्ये अने विक्रम संवत् ४ मा बीजा मद्रबाहु गादीपर (पट्ट पर) हता. २२ वर्ष सुधी पट्टारूढ रही तेणे वीर संवत् ५१४ मां पोताना शिष्य गुप्तगुप्ती मुनिने पट्टाधिकार आप्यो अने पोते ध्यानस्थ थया. गुप्तगुप्ती मुनिए नव वर्ष पट्टाधिकार चलावी वीरसंवत् ५२३ मा ते पट्ट माघनंदी आचार्यने आप्यो ते समये श्वेतांबर पट्टनी स्थापना थइ त्यार पछी माघनंदी आचार्ये ४ वर्ष पट्ट चलावी वीर संवत् ५२७ मा एटले विक्रम संवत् ४० मां ते उपर पोताना मुख्य शिष्य 'जिनचंद्र' ने चेसाडी पोते ध्यानस्थ थया, ते समये इसवीसन् २ हतो. इसवीसन २ मध्ये जिनचंद्र आचार्य पट्टारूढ थया, ते आपणा चरित्र नायकना मुख्य गुरु अने तेमनु एकंदर आयुष्य ६५ वर्ष ९ महीना अने ९ दिवसनु हतु तेने फाल्गुन सुदि १४ ने दिने पोतानी वयना ५६ मा वर्षे गुरु माघनंदी आचार्य प्रासेथी गादी मळी. ते महा मनोनिग्रही हो-

વાથી સર્વ શિષ્ય તેમનો સંયમ જોડને અતિશય નમતા રહેતા હતા. તેણે પોતાના સર્વ શિષ્યોને હોંશીયાર કરી પોતે પોતાની અસ્થલિત વાળીથી સર્વ પ્રાણી માત્રને ધર્મોપદેશ કરતા અને પોતાની ૬૫ વર્ષની વયે પોતાના પટ્ટશિષ્ય કુંદકુંદ આચાર્યને સ્વતઃ પોતાના-પટ્ટ ઉપર દેસાડી પોતે વનનો માર્ગ સ્વીકાર્યો.

આ પટ્ટશિષ્ય આપણા ચરિત્રના નાયક છે. તે તરફ હવે આપણે વળીએ. વાંચક વર્ગ, નાયકની વહુ વાત જોડ, ઘણ તેના ચરિત્ર પર્યંત ઐતિહાસિક માહિતી હોવાની જરૂર લાગવાથી તે અહીં લખી છે. આ નૂતન માહિતી વદલ કંટાળો ને સ્વાતાં ઉલટથી એક ધર્મની ઐતિહાસિક નવીન માહિતી મેલવી ને આનંદ પ્રદર્શિત કરશે, એવી પૂર્ણ આશા છે. હવે મહાવીર તીર્થંકરથી અત્યારસુધી નવલ વિશેષ શું શું થયું, તેનો સક્ષેપ વિચાર કરીએ. વાંચક વર્ગ, થોડી સવૂરી કરજો. આ માહિતી આપણે ઉપયુક્ત હોય તેવુંજ છે.

જૈન ધર્મ અનાદિ છે, તો તેની સ્થાપના પ્રથમ તીર્થંકર વૃષભદેવ-ચૌદમા મનુ નામિરાયના ચિરણજીવી-એમણે કરી એવો જૈન ધર્મનો મત છે. જૈન ધર્મમાં વિશેષ મહત્વની વ્યક્તિ શું તે તીર્થંકર છે ? તીર્થંકર એટલે ધર્મ તીર્થના પ્રવર્તક તેને જ્ઞાન મતિ, શ્રુતિ, અવાધિ (અંતર્જ્ઞાન), મન.પર્યય (મન બોલ્લેલું), કેવલ

જ્ઞાન [ત્રૈલોકમાના સર્વ, સ્થાવર, જંગમ જીવોનું, દેવાદિકોનું, સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાલનું જ્ઞાન હોવું તે.] તેની પ્રાપ્તિ થયેલી છે. ૧૨ અંગ અને ૧૪ પૂર્વ જેટલું જ્ઞાન તેઓને છે.

૧૨ અંગનું સંક્ષિપ્ત વર્ણન:—

૧ આચારાંગ-મુનિ ક્રિયા, ૨૨ પરિષદ, ૨૪ પરિગ્રહનું વર્ણનાત્મક શાસ્ત્ર.

૨ મુત્રકૃતાંગ-દેવ, ગુરુ, શાસ્ત્ર, ધર્મનું તથા શ્રાવકોનું વિનયનાત્મક શાસ્ત્ર.

૩ સ્થાનાંગ-૬ ગૃહસ્થાન અને ૧૪ ગુણસ્થાનોનું વર્ણનાત્મક શાસ્ત્ર.

૪ સપ્તવાયાંગ-દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, માવ, ધર્મ, આધર્મ, ૭ નરક, ૧૬ સ્વર્ગનું વર્ણનાત્મક શાસ્ત્ર.

૫ વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞાપ્તિ-જીવ, અસ્તિ, નાસ્તિ, નિત્ય, અનિત્ય અને ૬૦૦૦૦ પ્રશ્નોત્તરો.

૬ જ્ઞાતૃકથાંગ-તીર્થંકરના તથા ગણધરના પુણ્યનું વર્ણનાત્મક શાસ્ત્ર.

૭ ઉપાસકાધ્યન-અર્હત દેવ, નિગ્રથ ગુરુ, દયધર્મનું વર્ણનાત્મક શાસ્ત્ર.

૮ અંતકૃતાંગ-અંતકૃત કેવલીનું વર્ણનાત્મક શાસ્ત્ર.

૯ અનુત્તરાંગ--પ્રત્યેક તીર્થંકર સાથે દશ મુનિઓનું સ્વર્ગગમન થયું તેનું વર્ણન શાસ્ત્ર.

૧૦ પ્રશ્નવ્યાકરણાંગ--ધર્મ કથા ૪ અને ધન, ધાન્ય, લાભ, હાનિનું શાસ્ત્ર.

૧૧ ત્રિપાકસૂત્રાંગ--વેદનીય, સાતા અસાતાકર્મ વર્ણન.

૧૨ દાષ્ટિ પ્રવાદાંગ--૧૪ પૂર્વ, ૫ પ્રજ્ઞર્તિ ૫ ચુલીકા, ૧ સૂત્ર અને ૧ પ્રથમાનુયોગનું વર્ણનાત્મક શાસ્ત્ર.

પ્રત્યેક અંગની પદ સંખ્યા ૧૮ હજારથી તે એક અઞ્જ સુધીની છે. વાર અંગની પદ સંખ્યા ૧૧ અઞ્જ, ૧૩ કરોડ, ૧૨ લાખ ૨૮ હજાર ને પાંચ છે. પ્રત્યેક પદમાં ૫૧ કરોડથી અધિક શ્લોક છે. આ વાર અંગનું વર્ણન છે.

૧૪ પૂર્વનું સંક્ષિપ્ત વર્ણન:—

૧ ઉત્પાદ પૂર્વ--સર્વ વસ્તુની ઉત્પત્તિ, વિનાશ અને સ્થીરપણાનું વર્ણન.

૨ અગ્રાયણી પૂર્વ--સુનય, કુનય અને પૃથ્વીનું જાતિ ભેદાત્મક વર્ણન.

૩ વિર્યાતુવાદ પૂર્વ--૬૩ શ્લોકા પુરુષોની શક્તિ અને ધૈર્યાત્મક વર્ણન.

૪ અસ્તિ-નાસ્તિ પૂર્વ--સપ્તમંગ (સ્યાદ્વાદ) અને

શાશ્વત, વિનાશક, વસ્તુનું વર્ણન.

૧ જ્ઞાન-પ્રવાદ પૂર્વ-મતિ આદિ જ્ઞાનવા ૮ મેદ અને ગાણિત વિષય ફલ ઉત્પત્તિ વર્ણન.

૬ સત્ય-પ્રવાદ પૂર્વ-હૃદયાદિ ૮ સ્થાનથી સ્વરોચ્ચારા-ત્મક વર્ણન.

૭ આત્મ-પ્રસાદ પૂર્વ-કર્તા, મોક્તા, નિત્ય, અનિત્ય, જીવ સ્વમાવ અને જિ. ગુ. ૪૬.

૮ કર્મ-પ્રવાદ પૂર્વ-આઠ કર્મનું વર્ણન.

૯ પ્રત્યાહવાન પૂર્વ-પાપક્રિયાનો ત્યાગ અને ૬ સંહનન (શરીર)નું વર્ણન.

૧૦ વિદ્યાનુવાદ પૂર્વ-મહા વિદ્યા ૧૦૦, લઘુવિદ્યા ૭૦૦, અષ્ટાંગ નિમિત્ત જ્ઞાન વર્ણન.

૧૧ કલ્યાણવાદ પૂર્વ-૬૨ શ્લોકા મંગલોત્સવ, ૬ કલ્યાણિક, ૧૬ ભાવનાનું વર્ણન.

૧૨ પ્રાણાનુવાદ પૂર્વ-વૈદ્યક, ગારુડ, શ્વોસોચ્ચાસ, ૮ યોગ, વાયુજ્ઞાનાત્મક વર્ણન.

૧૩ ક્રિયા વિશાલ પૂર્વ-પુરુષોની ૭૨ કલા, સ્ત્રીના ૪૬ ગુણ; શિલ્પમેદ ૮૪નું વર્ણન.

૧૪ લોકવિદુ પૂર્વ-ત્રણ લોકનું વર્ણનાત્મક શાસ્ત્ર.

ચૌદપૂર્વની પદ સંખ્યા; ૯૫,૫૦,૦૦,૦૦૫ છે. આ ચૌદપૂર્વનું વર્ણન.

આટલું જ્ઞાન તીર્થંકર, કેવલી, શ્રુતકેવલી અને કેવલીને હોય છે. આ જ્ઞાન શ્રી મહાવીર તીર્થંકરને હતું. સાધારણ કેવલીને પણ આ જ્ઞાન હોય છે. ફક્ત તેને પાંચ કલ્યાણક નથી હોતાં. કલ્યાણક છટલે દ્વંદ્વ તરફથી થનારો તીર્થંકરનો ઉત્સવ. શ્રુતકેવલીને ૧૨ અંગના શાસ્ત્રો મુસોદ્ધત હોય છે. મહાવીરથી તે જમ્બુસ્વામી પર્યંત ઉપરોક્ત જ્ઞાન હતું. મદ્રવાહુ સુધી તે કમી પ્રમાણમાં રહ્યું. ધર્મસેનાચાર્ય પર્યંત ૧૧ અંગ અને ૧૦ પૂર્વનું જ્ઞાન રહ્યું. કંસાચાર્ય સુધી પાઠે ૧૧ અંગનુજ જ્ઞાન રહ્યું. સુભદ્રાચાર્ય ૧૦, યશોભદ્રાચાર્ય ૯, વીજા વાહુભદ્રાચાર્ય ૮ અંગના ધારક હતા. ભૂતવલી પર્યંત એકજ અંગનું જ્ઞાન રહ્યું અને કુંદકુંદાચાર્ય સુધી એક અંગના જ્ઞાતા કોઈ રહ્યું નહિ; પણ આજ જેમ અંગજ્ઞાનનો અભાવ થયો છે, તેવીજ સ્થિતિ તે વચ્ચે નહોતી. અહિં થોડી, ત્યાં થોડી, એમ થોડી થોડી માહિતિ રહેલી હતી. સારાંશ—કુંદકુંદ આચાર્યના સમયમાં તીર્થંકરના સમયનું અગમ્ય જ્ઞાન રહ્યું નહોતું, પણ તેનો અભાવ તે વચ્ચે થયો નહોતો. છટલે તે સમયે શાસ્ત્રીયજ્ઞાન ઘણુંજ થોડું-પણ રહ્યું હતું. વીજા ચાર વર્ષમાં મર્યાદા દુષ્કાલ

पडवाथी जैन धर्ममां एक नवीन मत प्रचारमां आव्यो हतो, ते कोण ? ते श्वेतांबर मत हेशे ते वधारे पोतानो पग लंवाव्यो गयो, तेथी ते मत्तनो घणो प्रसार थयो हतो. ए सिवाय बौद्धमत पण किंचित हतो. अहीं बौद्धमत क्यारे स्थापन थयो, तेनो उल्लेख करीए तो अयोग्य थशे नहि एम घारी नीचे लखु छुं.—

बौद्धमतनी उत्पत्ति.

महावीरस्वामी पूर्वे वरोवर बसो वर्ष पहेलां जैनोना त्रेवीशमा सर्वजगद्विख्यात श्री पार्श्वनाथ स्वामी थह गया हता. तेनी पछी पिहिताश्रय जैन मुनिनो शिष्य बुद्धिकीर्ति महान शास्त्रवेत्ता हतो, ते पंलास नगरीमां सरयू नदीने कांठे तप करीने रहेतो हतो. तेणे नदीमां एक मृत मच्छी जोइ, त्यारे पोताना मनमा बोल्थो—‘अहिंसा परमो धर्मः’—हिंसा न करवी ए परम धर्म छे, पण आ मच्छी हिंसा कर्या वगर मरी गइ छे, तो तेने भक्षण करवामा हरकत शानी ? अर्थात् तेमां कांइ दोष नथी, कारण के तेमां जीव नथी, मच्छी निरजीव छे आबो विचार करी तेणे ते खाधी तेना गुरुए आ जाणवाथी तेने प्रायश्चित्त करवानु कछुं, पण तेणे ते क्युं नहीं ! अने अंगपर लाछवस्त्र धारण करी बौद्ध मत स्थापन कयों. आ बौद्ध धर्मनो मूल पायो. आज ‘अहिंसा परमो धर्म,’ छे एवुं

લાઘો વૌદ્ધ લોકો માને છે, પણ વર્ષમા કેટલા માછલાં, વાંદા, બાદિ પ્રાણીનો નાશ થતો હશે- તે જાપાની અને ચીના લોકોના હિતહાસપરથી સ્પષ્ટ સમજાશે. આ માટે વિશેષ ઉલ્લેખ વિસ્તાર પૂર્વક અહીં કરવાની જરૂર નથી. આ વૌદ્ધોની ઉત્પત્તિ.

હવે કેટલાક કહે છે કે અશોક વગેરેએ તે ધર્મ ઉત્તમ પ્રાણ્યો એ વાત જૂદી છે, પણ મૂળ રચના એવી છે કે તે વચ્ચે આ ધર્મ આપણા ચરિત્ર નાયકના સમયમા એકઠા ઉન્નતિ જોડને ગંભીર સ્થિતિમાં આવી પહોંચ્યો હતો, અને તે વચ્ચે આપણા ચરિત્ર નાયકનો ઉદય થયો. તેઓ વધી વાજુઓપરથી આવતા હુમલાને અટકાવી શક્યા નહિ, છતાં તેઓએ તે હુમલાને કોઈ પણ રીતે શ્રેષ્ઠતા અપાવી નહિ. અત્યારે વીજી વાજુ ન વળતા અમારા થાકી ગયેલા વાંચક વર્ગને હવે આપણા ચરિત્ર નાયકની ઓઝસ્વાળ કરાવવાની શરૂઆત કરું છું—

આપણા ચરિત્ર નાયક કુંદકુંદાચાર્યનો જન્મ માલવ દેશમાં (માલવામાં) વુદી-કોટા નજીક આવેલા વારાપુર નામે સંસ્થાનમાં થયો, તે વચ્ચે તે નગરમા કુમુદચંદ્ર રાજા કુમુદચંદ્રિકા રાણી સાથે રાજ્ય કરતો હતો. અને વહુધા ધંધા-દારી વ્યાપારી વસતા હતા. તેમા એક કુંદશ્રેષ્ઠી નામે સધન

अने धार्मिक व्यापारी हतो. आ गृहस्थ आपणा चरित्रनायकनो
 तथिरूप हतो तेने कुंदलता नामनी सहचारिणी होती. ते कोण
 हता ते वांचकवर्गने जणाववानुं काम नथी. आ उभयथी वीर
 सवंत ४९७ विक्रम सवंत ५ मा आपणा चरित्र नायक जन्म्या.
 मातपिताना नाममां रहेलुं सादृश्य जोड्ने सर्वेए अर्भकनु नाम
 'कुंदकुंद' पाडयुं. पोताने पुत्र थयो तेथी कुंदशेठे त्याना
 श्री शांतिनाथ स्वामीना मंदिरमां देवनी पूजा करी जन्मेला
 पुत्रवशनी यशोध्वजा आकाशमां चढावी, एटले त्याना ते मदि
 रपर ध्वजा चढावी तथा शिखरपर कलश पण चढाव्यो! अस्तु.
 आगळ जतां आ पुत्र खेलतो खेलतो सौने आनंददायक थड
 पडयो. दिवसे दिवसे कुमार वृद्धि पामतो गयो पांच वर्ष पछी
 केवल वाल्यावस्था पसार थड, अने बीजा चार वर्ष गया एटले
 खेल करवा सिवाय बीजो धघो हतो नहि. तेना सोवतीशो-
 मां पोते हमेशां सौथी वधारे चढीआतो हतो. ते पुत्र एकदम
 म्होटो थवा लाग्यो. आ जोड्ने पिताने शिक्षण माटे काळजी
 थड. ते वखते आजना जेवुं शिक्षण नहोतुं. शाळा, विद्यालय
 विश्वविद्यालयनो ते वखते अभाव हतो ए स्पष्ट छे. वहुं थाय
 तो ते वखते एक अध्यापक पोताने घेर विद्यार्थीओने राखी
 शिक्षण आपता. ते वखते वळी आजना जेवो प्रखर जीवनकलह

પણ નહોતો. અને લોક જીવનકલહ માટે શીખતા નહતા, પણ આજે જેમ જ્ઞાન માટે પાશ્ચાત્ય સ્ટેન્ડર્ડવાઈ સરખા ચેલા અગમ્ય (પૂર્વાત્ય) ગુરુની સેવા કરવા મડયા છે; તે પ્રકારના જ્ઞાન, અધ્યાત્મક જ્ઞાન શિખવાપર લોકનુ ચિત્ત હતુ. તે વચ્ચે ભારતવર્ષ સુસંપન્ન હતો અને સીકંદર વાદશાહની સ્વારી સિવાય તેને વી-જા એકપણ દુઃખનો પરિચય પડ્યો નહતો. આવા સુભિક્ષ વચ્ચે જુલો લોકોને પેટભર મેઠવવાને જ્ઞાનની જરૂર હતી ? નહીં. નહીં ! તેનું સમગ્ર ચિત્ત ક્ષત્રિયવિદ્યા અને વ્રહ્મવિદ્યા—અધ્યાત્મ વિદ્યા-માંજ હતું. કુંદશેઠ પોતે સ્વતઃ સધન વ્યાપરસી હોવાથી દ્રવ્યની આશા એવી વિશેષ ન હતી. તેમજ પોતાનો પુત્ર ક્ષત્રિયવિદ્યામા ષટ્ત્વ મેઠવે તેમ પણ લાગ્યું નહીં તે સમયે મોટા અને સર્વ-માન્ય અધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રચલિત હોવાથી ત્યાં તેનું ચિત્ત વચ્ચું, એ કહેવાની જરૂર નથી, પણ ગુરુને માટે કોની યોજના કરવી એ પ્રશ્ન હતો. પૂત્રને પણ હોંઝીયાર અને વિદ્વાન થાઉં એવી ઇચ્છા હતી અને તેથી તેણે પોતે પોતાના ગુરુની-શિક્ષકની ગોઠવણ કરી તે નીચે પ્રમાણે.—

એક દિવસે કુંદકુંદ કુમાર પોતાના ગોઠીઆ સાથે સ્થેલતો સ્થેલતો વનમા આવ્યો, ત્યાં તેને એક નમ્ર, શાત અને ક્ષમાવાન મુનિ દૃષ્ટિગોચર થયા. સાધારણ નિયમ એવો છે કે

કોઈ આચાર્ય, મુનિ, કિંવા સાધુ હોય ત્યા જઈ નમસ્કાર કરી પુજા કરવી જોઈએ. આ નિયમાન્વયે તે વચ્ચે તે મુનિના સમક્ષ પુષ્કલ શ્રાવક આવીને બેઠા હતા, અને કેટલાક તેની પુજા કરતા હતા. આવો પ્રકાર જોઈને આ કુમારની સાથે આવેલા સોવતીઓ તો તરતજ પોતારા ગળ્યા, પણ કુમારના મનની અવસ્થા તે સમયે કંઈ ભિન્નજ થઈ અને મનમા સ્ફુરી આવ્યું કે શાવાસ મુનિવર્ય ! જો મનુષ્યને જગતમાં તારા જેવા પુજ્ય થવું હોય તો તેણે સરેસર તારા શાંત, સંમીર, ઉદાર અને સર્વ હિતકારી સદ્ગુણોનુજ અનુકરણ કરવું જોઈએ.

જગતમા હાલ સ્વાર્થસંવાય અન્ય વસ્તુમાં નજર ન પહોંચાડનારી વ્યક્તિઓ પુષ્કલ છે, પણ સ્વાર્થ સાધી પરહિત કરનારી તારા જેવી વ્યક્તિ સરેસર વિરલજ, તેથી તનેજ આ જગતમા ધન્યવાદ છે ! આવો વિચાર કરી તે કુદકુમાર વીજા છોકરાઓ સાથે ઘર ન જતા કેટલાક તેની સોવતી કે જે તેની રાહ જોઈ રસ્તામા ઉભા રહ્યા હતા તેને સાથે લઈ તે દિગ્વર મુનિ પાસે આવ્યો, અને મુનિનું તપ, ધ્યાન અને દયામાવશી બનેલું શાંત અને ગમીર રુપ જોઈને અને ત્યા ચાલતો ધર્મોપદેશ સાંભળીને તે કુંદકુંદ કુમારનું ચિત્ત થંડુગાર થઈ ગયું, અને તે મુનિને

છેટેથી નમસ્કાર કર્યા અને તે મુનિનો ધર્મોપદેશ સાંભળી તેના મનમા જુદી જુદી કલ્પના તરંગ ડઠવા લાગ્યા કે खरेखर मुनि! આ સંસાર અસાર છે, માત્રાપ માફ સર્વ માયાનું વજાર છે. આ જીવને મનુષ્ય, તિર્યંચ, નરક અને દેવગતિમા ઇકલું અપણ કરવું પડે છે. જેમ સુખનો મોક્તા ઇકજ છે તેમ અસહ્ય દુઃખોનો મોક્તા આ જીવ છે. નરજન્મ દુર્લભ છે અને તેમાં સદ્ધર્મપ્રાપ્તિ દુર્લભ છે, તેથી કાક્તાલિયન્યાયવત્ મલેલો જન્મ ચાલ્યો ન જાય તે માટે ઇશ્વરચિંત્વનમા તહીન થવા જેવું સ્વહં કલ્યાણજીવન બીજું કોઈ નથી. આ મુનિનું કહેવું તેને તદ્દન યથાર્થ લાગ્યું. આપણે જો સ્વતઃ આ વિચાર પ્રમાણે ચાલીએ તો માત્રાપણે દુઃખ થશે પણ વિચારને અંતે એ આવ્યું કે—માત્રાપ કોના ? જીવમાં જીવ છે ત્યાં સુધી મારું સૌ બોલે છે પણ ઇકદા જીવ બીકલી ગયો ઇટલે સર્વ સંબંધ અને સગપણ તૂટયા. જે મૃદુ શરીરને ઉત્તમ સ્વાદિષ્ટ પદાર્થોથી પોષણ કરીએ, ઉત્તમ વસ્ત્રોથી સુશોભિત કરીએ, તે શરીરનો આખર ચીતા ઉપર નાશ થવાનો ! અર્થાત્ આ સંસાર માત્ર માયાવી—ક્રોધ, માન, માયા, લોભનુ વજાર છે. ક્રોધ, માનને જીત્યા સિવાય સ્વરી આત્મોન્નતિ નથી. હવે જે થાય તે મળે, થાય, પણ હું આવા સજ્જન અને હિતકર મુનિની સોબત

છોડનાર નથી. આવો દૃઢ નિશ્ચય કરીને એ તે મુનિ પાસે ગયા. તે મુનિ કોણ હતા તે વાંચકે જાણી લીધુ હશે. આ સંવત ૪૦ માં પટ્ટારુઢ થયેલા જિનચંદ્ર મુનિ હતા. કુંદકુંદકુમાર તેને નમસ્કાર કરી તેમની પાસે જઈ બેઠો, અને તેમની પાસે જ્ઞાનામૃત પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા દર્શાવી. આ વચ્ચે તેની વય ૧૧ વર્ષનીજ હતી.

આ કુંદકુંદકુમાર આજે જિનચંદ્ર મુનીનું શિષ્ય સ્વીકારી પોતે તેના સંઘની સાથે જ્ઞાનનું પાન કરતો કરતો ચાલ્યો. આ સર્વ વૃત્તાત તેના માતાપિતાએ જાણ્યું, એટલે તેઓ આશ્ચર્યચક્રિત થયા, પણ એક દૃષ્ટિથી તેઓને તે યોગ્ય લાગ્યું અને વિચાર્યું કે પુત્ર જ્ઞાનપ્રાપ્તિ માટે ગયો છે, અજ્ઞાન માટે નહિ અને તેથીજ તેઓએ પોતાના મનનું સમાધાન સ્વતઃ કર્યું.

કુંદકુંદકુમારે પોતાના ગુરુ પાસે રહી જૈનશાસ્ત્રનો ઉત્તમ અભ્યાસ કર્યો, અને જિનચંદ્ર આચાર્યના સર્વ શિષ્યોમાં પોતે ષટ્શિષ્ય થયા અને આ અધિકાર તેની સસાર વિષયે પૂર્ણ વિરાક્તિ જોડેજ આપવામાં આવ્યો. કુંદકુંદકુમારે પોતાની ૩૩ મા વર્ષની વયે ગુરુ જિનચંદ્ર પાસેથી દીક્ષા લીધી. જિનચંદ્રાચાર્ય પોતે અવધિજ્ઞાની મુનિ હતા; તેણે પોતાનો અંતઃકાલ સમીપ જાણી પોતાના પટ્ટાશિષ્ય કુંદકુંદને પટ્ટાધિકાર આપ્યો,

અને પોતે ધ્યાનસ્થ રહ્યા—સમાવિસ્થ થયા જે સમયે તેને પટ્ટાધિકાર મળવાથી તે પટ્ટાચાર્ય થયા, તે વખતે વીરસંવત ૫૩૬ હતો. આ પટ્ટાભિષેક પોતાના ગુરુ પાસેથી પોષ વદ ૮ મે થયો અને હવેથી કુંદકુંદચાર્ય પટ્ટાધિકારી બન્યા. અત્યાર સુધી સઘળી ગાદી ઉજ્જયનીમા થઈ ગઈ, એવો પટ્ટાવલીમા પૂર્ણ ઉલ્લેખ છે. આ વખતે માત્ર જુદે ઠેકાણે સ્થાપવામા આવી તેનો ઉલ્લેખ પછી કરીશ. જ્યારે એ પટ્ટાધિકારી થયા તે વખતે દિગંવર મુદ્રાધારી મુનિ હતા, એ માત્ર પક્ષી રીતે લક્ષમાં લેવું જોઈએ. કુંદકુંદચાર્યની નીચે ઘણા શિષ્યોની મંડળી હતી, તેમાં મુખ્ય શિષ્યનુ સ્થાન ડમાસ્વામીને આપેલું હતું, અને તેજ તેની પછી પટ્ટાધિકારી બન્યા. અસ્તુ.

જિનચંદ્રાચાર્ય સ્વર્ગસ્થ થયા પછી તેણે ઉત્તમ રીતિથી પોતાનો અધિકાર વજાવવાની શરુઆત કરી. પોતાના શિષ્યોને ચારે તરફ મોકલી જૈન ધર્મનો પ્રસાર કર્યો અને ચારે વાજુએ ધર્મોપવેશ સતત શરુ કર્યો. ગુરુની પછી તે સ્વતંત્ર આત્મકલ્યાણ માટે તપ કરવા લાગ્યા. આગળ જતા આત્મનિશ્ચયથી અનેક કાર્ષ્ણિક શંકાનું સમાધાન કર્યું, તે વખતે તેને માત્ર વિશેષ શ્રમ પડ્યો, કારણકે તે સમયે અંગ અને પૂર્વજ્ઞાનનો લોપ થયેલો હતો, એ સિવાય અવધિ જ્ઞાની કોઈ હતો નહિ, ત્યારે પોતાને

उसत्र थयेली शका कोण निवारसो तेनी मोटी मुशिवत थइ, पण तेना मनमा एक युक्ति सूझी.—ते ए के +विदेह क्षेत्रमां श्रीमंदरस्वामी साश्वत केवली छे त्या जइने तेनी पासेथी स्वतत्र शंकानु निवारण करवुं, पण आपणे मानवी छीए. ते क्षेत्रमां आपणु गमन क्यांथी थइ शके ? विद्याधर के विमाननी सहायता वगर ते करवुं मुश्केल अने अशक्य. त्यारे आ विचारथी ते निरुपाय थइने पोताना गुरुए कहेली मुनि क्रिया सिवाय बीजी गति नथी तेम जाणी तप करवा मंडया अने पंच महाव्रत उत्तम रीतिथी पालन करवा लाग्या.

पछी कोइ एक वेळा श्री कुंदकुंदाचार्य फरतां फरता एकला बारापुरीना बहीरुद्यानमा आवी तप करवा लाग्या, अने दृढ ध्यानथी पदस्थ, पिंडस्थ, रूपस्थ अने रुपातीत ए चार ध्याननो विचार करवा लाग्या. ध्यानस्थ थयेली मनमा तेणे श्रीमंदरस्वामीनुं समोशरण रचीने श्रीमंदरस्वामीने त्रिकरण शुद्धिथी नमस्कार कर्या, तेनी साथे चमत्कार एवो थयो के विदेह क्षेत्रमां रहेला श्रीमंदरस्वामीए ते आचार्यने त्या समोशरणमां—सभामां गंभीर नादथी दिव्य ध्वनि द्वारा ‘सद्धर्मवृद्धिरस्तु’ एवो आर्शि

વાદ આપ્યો.તે વેળાએ તે સભામાં વિદેહ ક્ષેત્રના ચક્રવર્તિ પદ્મરથ રાજા સમોશરણમાં બેઠેલા હતા, તેણે નમ્રતાથી પૂછ્યું કે—અહીં કોઈ નવીન આવ્યો નથી અને કોને ‘ સદ્ધર્મવૃદ્ધિરસ્તુ ’ કહ્યું. ત્યારે ઉત્તર ત્યાંજ મળ્યો કે રાજા, આ દ્વીપની દક્ષિણે ભરત ક્ષેત્ર છે ત્યાં પંચમકાલ—ભયંકર કાલ વર્તમાન છે. તે ક્ષેત્રમાં ચારાપૂર નગરીના વાહ્યોપવનમાં રહેલા શ્રીકુદકુંદે ધ્યાનસ્થ રહી મને નમસ્કાર કર્યા; તદુપરાત ત્યા પંચમકાલ હોવાથી અઘર્મી, પાશંડી, વ્યસની હિંસક આદિ મનોવૃત્તિના ઘણા લોક વસે છે. સયંમી, જિન મતાનુયાયી મુનિ ઘણા થોડા છે; કુલિંગી ઘણા છે. તે ક્ષેત્રમાં ઘણા થોડા નર છે તેથી તે કુદકુદ મુનિએ પાપ નષ્ટ થવા અને મનમાંથી શકા દૂર થવી એ ઘણું મુશ્કેલ છે તેમ જાણી દુરથીજ ફક્ત સ્મરણ કરી મને નમસ્કાર કર્યા, તેથી મેં તેને આટલોજ આશીર્વાદ આપ્યો.

જે વખતે કુદકુદનું ઉપલું વૃત્તાન્ત શ્રીમંદરમુનિએ પદ્મરથને કહ્યું તે વખતે તે સ્થળે શ્રી કુદકુંદ મુનિના પૂર્વ * જન્મના બે માઈ કે જે મરીને પૂણ્યવલ્લથી તેજ ક્ષેત્રમાં જન્મ્યા હતા તે હાજર હતા અને તેઓએ ડગલુ વૃતાંત જાણ્યું, તેથી તે તરતજ ત્યાંથી ડડીને વિમાનરુદ થઈ ભરત ક્ષેત્રમાં આવ્યા અને શ્રીમંદરસ્વામીએ

कह्या प्रमाणे बारापूरना बाहिरुद्यानमां आव्या अने त्यां कुंदकुंद मुनिने जोइने तेओए तेने साष्टांग नमस्कार कर्या ते ते वखते ध्यानस्थ हता तदुपरात ते समय रात्रिनो हतो, तेथी मुनि बो-
ल्या नहि, त्यारे त्यां पासे रहेला गृहस्थने कष्टुंहे अमे मुनिना पूर्व जन्मना बंधु छीए, तेमने मळवा आव्या छीए अने मुनिने विदेह क्षेत्रमां लइ जनार हता, एवं कही तेओ पुनः विमानरुढ थइ विदेहमां चाल्या गया.

प्रातःकाल थयो के ते सर्व वृत्तांत मुनिने खबर पडी, त्यारे तेणे श्रीमंदरस्वामीना दर्शन थया वगर भोजन करवुं नथी, एवो नियम कर्यो अने पुन. पूर्ववत् ध्यानस्थ बेठा. पुनः विदेहमा समोसरणमां श्रीमंदरस्वामीए तेवाज आर्शिवाद आप्या, त्यारे पद्मस्थ राजाए तेनुं कारण पूछता श्रीमंदरस्वामीए दिव्य-
ध्वनिथी एवं वृत्तांत कही दर्शाव्यु, के मे पहेलां जे वृत्तांत तने कष्टुं हतु ते सांभळीने कुंदकुंदना वे वधुओ मुनि पासे गया, त्यारे ते ध्यानस्थ हता तेओ मूनिनी पासे एक मनूप्यने सर्व वृत्तांत कही पाछा आव्या. आ सर्व हकीकत—प्रातःकाळे कुंद-
कुंद मुनिने जाणवामा आवी. तेने त्थंर विशेष आनंद प्राप्त थयो अने मारु दर्शन करवा वगर श्रम न करवुं एवो दृढनिश्चय करी तेणे ध्यान धर्युं अने ध्यानमा मने नमस्कार कर्या

तेथी में तेने आ वखते आशीर्वाद आप्यो.

आ हकीकत जाणी त्या हाजर रहेला कुदकुंद मुनिना चंद्रद्वय तरतज पुनः विमानरुढ थया अने ज्या श्री कुंदकुंद मुनि तप करता हता त्यां आधी तेमने नमस्कार कर्या अने विदेहमां चालवानी विनंति प्रदर्शित करी. आधी मुनिने घणो उल्लास थयो अने विमानारुढ थइ निकल्या. मुनिए निकळती वखते पिच्छी अने कमंडलु साथ लइ लीधा. तेमा पिच्छी विमानमा शिघ्रगतिथी रस्तामां कोइ स्थळे पडी गइ, तेनो पचो लाग्यो नहीं त्यारे पिच्छी सिवाय अयोग्य देखाय, एम जाणो विमान त्या अटकावी तेनी तपास करी, पण ते कंइ मळी नहीं, त्यारे पासेना मानस सरोवरपर ते गया अने त्यां गीध पर्शानी पडेली कोमळ पांखनी पिच्छी करी लीधी अने पछी तेणे विदेह तरफ प्रयाण कर्तु. रस्तामां दक्षिण, नामिगिरी, मेरु वंगरे पर्वत आव्या ते उलधी विदेहमा जइ अयोध्यापुरी नगरीनां नामना बाह्योद्यानमां रहेला प्रदेशमां श्रीमंदरस्वामीना समोत्तरण पासे उतर्या. ते नगर जोया पछी कुंदकुंद मुनिने ते बे देवोए कहुं के आ स्थळे सतत् चतुर्थकाळ एटले सौख्यनो काळ छे अहीं कोइपण लेगमात्र दुःखी मलम पडतुं नथी. आ अचल क्षेत्र छे.

આવી સંક્ષિપ્ત માહિતી મેઝવી તે ગળે સમોશરણ પાસે જવા નીકળ્યા. મુનિ હર્યાપથે શોધી શમોશરણ પાસે દ્રષ્ટિ કરી નમસ્કાર કરી ચાલ્યા. ત્યાં તે વેદેવોને માંટી મુશ્કેલી એ પહીં કે આ ઠેકાણે પાંચસે ધનુષ્યકાયાવાળા સર્વ માણસો છે, અને આ તો ચાર હાથ દેહવાળો છે, તો તેને ક્યાં બેસાડવો ? બીજે કઈ બેસાડવાથી તેનો પત્તો લાગશે નહીં. આશ્વરનો વિચાર કરી તેઓ કુંદકુંદ મુનિને મૂલ્ય પીઠપર ઘટલે શ્રીમંદરમુનિની એક-દમ સમક્ષ લાવ્યા. પછી કુંદકુંદ મુનિએ શ્રીમંદર મુનિને લ્હણ પ્રદક્ષિણા કરી નમસ્કાર કર્યા, અને તેનું સ્તવન કરી તેઓ ત્યાજ આગલ બેઠા.

આટલું થયા પછી ત્યાં વિદેહ ક્ષેત્રના સાર્વભૌમ રાજા યજ્ઞસ્થ ત્યાં આવ્યા અને તેણે શ્રીમંદરસ્વામીને નમસ્કાર કરીને તે મહા પીઠપર વામનમુર્તિ જોઈ; તે મૂર્તિને હલ્લેથી ચપટીમાં લઈ હથેલીમા બેસાડી, અને શ્રીમંદર સ્વામીને આ મૂર્તિ કોણ છે એ કહેવાની વિનંતિ કહી, ત્યારે શાશ્વત્ તીર્થંકર શ્રીમંદર-સ્વામીએ પોતાની દિવ્ય ધ્વનિથી ઉત્તર આપ્યો કે, જે મુનિ વિષયે મેં કાલે કહ્યું હતું અને જેને મેં 'સદ્ધર્મવૃદ્ધિરસ્તુ' એવો આ-શીર્વાદ આપ્યો હતો તેજ આ ભરતક્ષેત્રમાં આ કાઠના ધર્માધ્યક્ષ આજ છે. આના બે બંધુએ તેને અહીં લાવી મુક્યા છે.

પછી સ્વતઃ કુંદકુંદ મુનિ ઉઠયા, અને તેને જે જે શંકા હતી તે તે ત્યાં કહી બતાવી. શ્વેતાંવરોની ઉન્પત્તિ વિષયનું વર્ણન કહી બતાવ્યું તેવીજ રીતે કર્ણાટકમાં આવેલા મુઢવિદ્રી, શ્રવણ બેઠગુલની, ગોમદેશ્વરની મૂર્તિ વિષયે ચતુર્થકાલની સ્થિતિ; તેમજ ગિરનાર પર્વત ઉપર આવેલી ચંદ્રગુફાનું વર્ણન તેમણે જાણ્યું સિવાય જે કાંઈ શંકા હતી તેનું મુનિએ નિવેદન કર્યું અને સમાધાન પણ પ્રાપ્ત કર્યું ત્યાં વિદેહ ક્ષેત્રમાં કુંદકુંદ મુનિને બધા મઠી આઠ દિવસ વ્યતિત થયા. સર્વ રચના જોઈને તેણે પોતાને સ્વતઃ સચ્ચ માની લીધો.

ત્યાં એક દિવસ પદ્મમરથ રાજાએ કુંદકુંદ મુનિને આહાર લેવાની વિનંતિ કરી. તેના ઉત્તરમાં મુનિએ કહ્યું કે અમારું ક્ષેત્ર જુદું છે તો અમે પરક્ષેત્રમાંથી કેવી રીતે આહાર લઈ શકીએ ? તેમ કરવું મુનિક્રિયા માટે યોગ્ય નથી. આ ઉત્તર સાંભળી રાજાએ તેમની સ્તુતિ કરી અને સ્વચ્છધારાપેક્ષાએ મુનિક્રિયા તીક્ષ્ણ છે અને તમે તે પાછી તેથી તમને ધન્યવાદ ઘટે છે. તેટલી મુદતમાં મુનિએ કંઈ વિદ્યાપઠન કર્યું. ચાર યુગ અને અનુયોગનું સંપૂર્ણ વર્ણન જાણ્યું. પછો પૂર્ણ શંકા રહિત થયા અને ઘણુંજ વિશેષ જ્ઞાન મળવા કુંદકુંદ મુનિ પૂર્વવત શ્રોમંદરસ્વામીને નમસ્કાર કરી સર્વની રજા લઈ ચે-દેવોની સાથે વિમાનારુઢ

થયા. નિકઠ્ઠત્રી વચ્ચે ત્યાં મુનિને તેમણે એક ધર્મ-સિદ્ધાંત પુસ્તક આપ્યું, તે લઈને તેઓ ચાલ્યા, ત્યાં વાટમાં તેઓ મેરુપર્વત ઉતર્યા. અને જિનવિંચનું દર્શન કરીને વિજ્યાર્દ્ધ પર્વતપર જિનવિંચનું દર્શન કરવા ગયા. ત્યાંથી કૈલાસગિરી, સમ્મેદશિખર વગેરે ક્ષેત્રો કરતાં કરતાં ચાલ્યા. પછી પુનઃ રસ્તામાં સાથે લાવેલા હતા તે પુસ્તક પઢી ગયું તે પુસ્તકમા રાજનીતિ, મંત્ર અને અનેક વિદ્યાનો મંડાર હતો. આખરે લગ્ન સમુદ્રમાંથી આવતા આ ગ્રંથ પડ્યો તે મળ્યો નહિ અસ્તુ. તરતજ વિમાનારુદ્ધ થઈ તે દેવદ્રય અને મુનિ મઠી ત્રણે જણ ભરતક્ષેત્રમાં આવ્યા, અને ચારાપુરના બહિરુદ્યાનમાં કુંદકુંદ મુનિને છોડી દીધા. ત્યાં તે દેવોએ તેમના ઉપર પુણ્ય વૃષ્ટિ અને પૂજા કરી માર્ગપ્રયાણ કર્યું. વિદેહમાં જવા માટે કુંદકુંદ મુનિ નીકળ્યા ત્યારે વાટમાં પિચ્છી ગુમાવી હતી અને ગીધ પંક્તીની પાંચની પિચ્છી કરી હતી તેથી તેમનું નામ ગૃધ્રપિચ્છાચાર્ય પડ્યું, અને વિદેહમાં ગયા ત્યારે તેને ઇલાચાર્ય કહેવા લાગ્યા.

કુંદકુંદાચાર્ય વિદેહ ક્ષેત્રમા ગયા હતા એવો ઉલ્લેખ છે; વિદેહ ક્ષેત્રમાં જહને તેણે ન્યાના શાશ્વત્ તીર્થંકર શ્રીમંદસ્વામીનાં દર્શન કર્યાં હતાં અને સ્વતઃ થયેલી શંકા શ્રીમંદસ્વામી પાસેથી નિવારણ કરાવી લાવ્યા હતા. વિદેહ ક્ષેત્ર સંબંધીનું વર્ણન જૈન

અંથમા છે. હમણાં જે પૃથ્વી (Globe) દેખાય છે તેના કારતાં તે અધિક મોટું છે પણ જૈન શાસ્ત્રનું મત છે, અર્થાત્ ઉત્તર અને દક્ષિણે ઘગોજ પ્રદેશ છે. આજ જે પૃથ્વીપર આપણે વળીએ છીએ તે પૃથ્વીમાગ છે અને રૂપીએ વે આની સરસી છે એમ માનવું જોઈએ. હમણાં જે સમુદ્ર આપણી પૃથ્વીને વેદિત થયેલો છે તે લગભગ સમુદ્રનો થોડો ભાગ ફક્ત સ્વાહીરૂપેજ છે. ઉત્તર ધ્રુવ અને દક્ષિણ ધ્રુવ પાસે આગલનો પ્રદેશ હજારો યોજન લાંબો છે, ત્યાં જવાને વૃદ્ધિમત્તા અને કર્મના શક્તિમાં ઉત્તમ હાંડ અને અમેરિકા સરસા દેશો પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે, અને તે પ્રયત્ન સતત થશે અને ત્યાંના હવા પાણીની પરિસ્થિતિ અનુકૂળ થશે તો સ્વામીશ્રી તે વાજુનો પુષ્કળ પ્રદેશ પ્રાપ્ત થશે, અને તેજોજ જૈન ધર્મનો મત છે. અસ્તુ.

વિદેહ ક્ષેત્રમાંથી શ્રી કુદકુંદ સ્વામી આવ્યા પછી તેમને વર્ષને તેનો રાજા, તેના માતાપિતા કુદલના અને કુદશેઠ, અનેક શ્રાવક શ્રાવિકા અને હજારો લોકો આવ્યા. પછી તેમણે વિદેહ ગમનનું વૃત્તાંત સર્વને કહી ધર્મોપદેશ કર્યો. આ વૃત્તાંત જાણી તેઓને સંતોષ થયો. પછી તે નગરના બ્રાહ્મ પ્રદેશમાં રહી જૈન ધર્મનો અને મુનિ ધર્મનો બોધ શ્રાવક તથા અન્ય લોકને આપ્યો તથા કેટલાક શ્રીમંતોએ સંસાર અસાર છે એમ જાણી તેમની

પાસે દીક્ષા લીધી. આવા ગરીબ અને શ્રીમત મઠી એકદર ૭૦૦ લોક મુનિપદ ગ્રહણ કરીને તેમના શિષ્ય બન્યા, કેટલીક શ્રાવિકા થઈ, તેણે સર્વ પરિગ્રહ (વસ્ત્રાદિ) ત્યાગ કર્યો અને પક્ત અંગ ઉપર ૧૬ હાથ સાઢી, પિચ્છી, કમંડલુનો સ્વીકાર કર્યો, કેઠલાક વ્રતધારી બન્યા, આ પ્રમાણે તે નગરીમા તેમણે ધર્મપ્રભાવના ઉત્તમ રીતિથી કરી. નિત્ય અનશન યુક્ત તપ કરીને પારણા કરવા લાગ્યા, આથી તેમની ચારે દિશાએ વિખ્યાતી થઈ.

પછી શ્રી કુંદકુંદ સ્વામી પોતાના શિષ્યને સાથે લઈને ધર્મોપદેશ કરવા માટે ફરતા ફરતા ચાલ્યા તેમણે વહુધા હિંદુ સ્તાનના ઘણા ભાગોમાં વિહાર (પ્રવાસ) કરી ધર્મોપદેશ કર્યો, અને કેટલેક ઠેકાણે પટ્ટ (ગાદી) સ્થાપિત કરી, તે તે પ્રાતોમાં સતત ધર્મોપદેશ મલવાથી ધર્મ જાગૃતિ રહે તેવી વ્યવસ્થા કરી. જૈનમાં ચાર સંઘ છે—૧ મૂલસંઘ ૨ નાદિસંગ ૩ સિંદસંઘ ૪ કાષ્ઠાસંઘ આ પૈકી કુંદકુંદાચાર્ય પૂર્વે થઈ ગયલા ક્રપમસેનાચાર્યે મૂલસંઘની સ્થાપના કરી, વાકી ત્રણ સંઘ કુંદકુંદ આચાર્યે સ્થાપિત કર્યા છે એવો ઉલ્લેખ છે, તેમજ ૧ ભારતી ૨ પુષ્કર અને ૩ ચંદ્રકાન્તિ એમ ત્રણ ગચ્છ અને ૧ વલ્હાત્કાર ૨ દેશ અને ૩ કાલોગ્ર એમ ત્રણ ગચ્છ કુંદકુંદ સ્વામીએ સ્થાપિત કર્યા છે. વલ્હાત્કાર ગણના ચાર પટ્ટ ૧ દિહી ૨ મલયાદિ ?

(ઉજ્જયિની) ૩ હુમસ (દક્ષીણમાં) ૪ વરંગ (કર્નાટક). દેશગ-
 નના ચાર પટ્ટ ૧ દિલ્હી ૨ દ્વારસમુદ્ર (કાઠીયાવાડ) અને વી-
 જાં વે સ્થળો અને કાઠોગ્રગના પટ્ટ ચર, ૧ દિલ્હી ૨ યદ-
 લાપુર ૩ કેયઝ અને ૪ લાલપીસા, આ પ્રમાણે પટ્ટની સ્થાપના
 કુંદકુંદાચાર્યે કરી. આ પ્રમાણે માહિતિ આધુનિક મટારકના
 ગ્રંથદ્વારા મળે છે. આ પ્રમાણે કુંદકુંદ મુનિએ પુષ્કલ ઠેકાણે
 પ્રવાસ કરી ધર્મોપદેશ કર્યો તે સ્પષ્ટ જણાય છે. એમનો મુખ્ય
 પટ્ટ ઉજ્જયિનીમાં હતો એવો પટ્ટાવલીનો અભિપ્રાય છે મદ્રવાહુ
 [વીજા] થી આવતા સર્વ પટ્ટાધિકારી ઉજ્જયિનીમાં થયા, એવું પટ્ટા
 વાલિ પરથી સમજાય છે કુંદકુંદાચાર્ય ઘણા મોડા થયા, પણ
 એ આચાર્ય સર્વ મટારકોમાં અને ગ્રંથોમાં આવ્યે તે પરથી તેમ-
 નું મહત્ત્વ સાદ્ય વ્યક્ત થાય છે આજ કોલ્હાપુરમાં જે પટ્ટ છે
 તે મૂલસંઘમાંથી છે એવો તેમાં ઉલ્લેખ છે. એટલાપરથી તેણે
 દિલ્હીથી તે કર્નાટક પર્યંત દેશાટન કર્યું, અને ધર્મોપદેશ આપ્યો
 એ સ્પષ્ટ દેખાય છે

આ પ્રમાણે પ્રવાસ કરીને ઉજ્જયિનીમાં આવ્યા પછી શ્વેતાંબર
 મતનું વિશેષ જોર થયું છે એમ સમજાય છે. કેટલાક લોક એવું
 કહે છે કે આ શ્વેતાંબર મત પૂર્વના આચાર્યે સ્થાપિત કરેલો છે
 જિનેન્દ્રનુનિના નામ પ્રહારથી લાવી તેને વસ્ત્રો વગેરે પહેરાવી દાગ

દાગીના ઘાલ્યા છે અને ઓટો મત સ્થાપિત કર્યો છે; ત્યારે શક હોય તો તેનો ચંદ્રોવસ્ત જલ્દી કરવો જોઈએ અને સરેસર શ્રદ્ધવાહુ પછી શ્વેતાંવર લોક અને મુનિ રાજાશ્રિત હતા તેથી મન-માન્યું પોતાનું વર્તન કરવા લાગ્યા. કુંદકુંદ આચાર્ય સરસ્વો જિનસિંહ ચોગરદમ ગર્જતો હોવાથી લોકના મનમાં એવી આંતિ ઉત્પન્ન થઈ કે “ દિગંવર અને શ્વેતાંવર એકજ છે. આટલું તો નહિ, પણ વઠ્ઠી શ્વેતાંવર પૂર્વનો છે અને દિગંવરની ઉત્પત્તિ શ્વેતાંવર પછી થઈ છે.” આ પ્રમાણે લોકમાં અસંતોષ ઉત્પન્ન થવાથી તેઓ ઉપર પ્રમાણે તકરાર કુંદકુંદ આચાર્ય પાસે લાવ્યા અને સ્વરૂં કોણ એનો પ્રથમ નિર્ણય કરવા માટે અને પછી અસત્યનું સંકલન કરવા માટે વિનંતિ કરી. પછી શ્વેતાંવરી લોકને શ્રી નેમિનાથ નિર્વાણના-ક્ષેત્ર ગીરનાર પર્વત ઉપર વાદ કરવાનો છે એવું જણાવી ત્યાં દિગંવર લોકને ભેગા કર્યા અને ત્યાં ભેગા થયેલા સંઘનું સંઘ-પતિત્વ કુંદશ્રેષ્ઠીને આપી સર્વ દિગંવર મંડળી ગીરનાર પર ગઈ અને શ્વેતાંવર લોક પણ પોતપોતાના ગુરુને લઈને ત્યાં આવ્યા.

જેવી રીતે માલ્લવામાંથી અને વીજા માગમાંથી દિગંવર લોકનો સંઘ લઈ કુંદકુંદાચાર્ય ગીરનાર પર ગયા તેવીજ રીતે ગુજરાતમાંથી મહિચંદ્ર, જિનચંદ્રાદિ અનેક સાધુઓ સાથે લઈ

ગુજરાતમાંથી શ્વેતાંવરી લોકનો સંઘ ગિરનાર ગયો. ઉભય ગિરનાર પર્વતની તલ્લેટીમાં મળ્યા. ઉભયે જુદા જુદા ઠેકાણે મુકામ નાખ્યો. સૌ પોતપોતાને સોટા અને સરા વર્ણવવા લાગ્યા. પછી ૫૨ દિવસે તે પર્વતની તલ્લેટીમાં ઉભયપક્ષની સભા બોલાવી તે ઠેકાણે ઠાઠથી વાજતેગાજતે પ્રથમ શ્વેતાંવર યતિ અને લોક આ વ્યા પછી શ્રી કુંદકુંદમુનિ પોતાના ૭૦૦ શિષ્યોને સાથે લઈ દિગંબર સંઘ સાથે તે સ્થળે આવ્યા. પછી તરતજ વાદવિવાદ થયો. શ્વેતાંવરોએ કર્ણ કે “વલ્લ વગર જીવને કદી મુક્તિ થતી નથી.” ! અને દિગંબરોએ એવું કર્ણ કે જીવની ઉત્પત્તિજ નન્નાવસ્થામાં થાય છે અને જ્યારે તેનું ધરણ થાય છે ત્યારે નન્નાવસ્થામાં જ જગત છોડી જાય છે. તેની સાથે વલ્લ વગરે જેનું કંઈ નથી એટલે મૂઠા અવસ્થા દિગંબર વૃત્તિજ—આ જીવને કાર્યકારી છે. આ પ્રમાણે ઘણા દિવસ વાદ ચાલ્યો. શ્વેતાંવર, દિગંબરી સંઘનું કહેવું કબૂલ કરે નહિ અને દિગંબર, શ્વેતાંવરી સંઘનું કહેવું સામઠું નહિ. દિગંબરી સંઘમાં જેમ કુંદકુંદાચાર્યને અનેક સુવિદ્યા સહાય હતી, તેમ શ્વેતાંવરી સંઘમાં જિનચંદ્ર અને મહિચંદ્રને અનેક કુવિદ્યા આવડતી હતી. એક પોતાની વિદ્યાના જોરથી કોઈ દુર્ગમ્મ પ્રશ્ન નાલે, તો બીજો તેને તોડી નાંખે; આ પ્રમાણે વાદ એકદમ મટી ન જાય, તેમ નિર્ણય પળ

एकदमं थाय नहि. उभयक्षणा लोक कंटाळया, ते वसते एक दिवसे कुंदकुंदाचार्य एवो निश्चय कर्यो के आज हुं खरा निश्चय पर लावुं, त्यारेज उठीने सभानी बहार जाउं. आवी प्रतिज्ञा करीने तेओ सभामां आवी दाखल थया के तरतज भरसभामां तेनो उपहास थयो एटले एवी रीते थयुं के एक नानुं माछलुं श्वेतांवरी लोके कमंडलुमां नांखी तेने ढांकी दइ कुंदकुंदमुनिने एवो प्रश्न कर्यो के आमां शुं छे ? आम ज्यारे पूछयुं के तरतज तेणे तेमां कमलपुष्प छे एवो उत्तर आप्यो अने तरतज कमलपुष्प सर्वने देखाडयुं, त्यारे श्वेतांवरी लोक झांखा पडया, परंतु आजनो प्रसंग योग्य नथी, एवं तेमणे कह्युं. वाद शरु थयो. ते वादमा श्वेताचरोए वीर, कालिकादेवी इत्यादि जैनमत विरहित देवोनुं आवाहन कर्युं, पण श्री कुंदकुंद मुनिए मूलमंत्रनुं स्मरण करी ते देवोनु त्या आगमनज बंध कर्युं. पछी वाद कर्यो अने कह्युं के दिगंवरी धर्म प्रथम के श्वेतांवरी प्रथम—एनो कोइ प्रबल पुरावो बतावो अगर सिद्ध करी आपो. त्यारे सर्व श्वेतांवरोने लटपट थइ पडी अने तेज रहित थइ स्तब्ध रखा. पछी कुंदकुंद-आचार्य वने संघने साथे लइ गिरनार डुंगर उपर गया, अने त्यां रहेला श्रीमच्छेभिनाथ निर्वाण स्याननुं दर्शन करी, विदेह क्षेत्रवासी

શાશ્વત્ તીર્થંકર શ્રીમંદરસ્વામીનું સ્મરણ કર્યું અને પંચપદનું સ્મરણ કરી એવુ બોલ્યા કે દિગંવરી ધર્મની સ્થાપના પ્રથમ કે શ્વેતાવરીધર્મની સ્થાપના પ્રથમ—એનો નિર્ણય થવાનો હોય તો અહીં કોઈ પગ તેવો ચપ્પત્તકાર થાઓ ! તરતજ થોડી વેળાએ ત્યાં ‘ દિગંવરી ધર્મની સ્થાપના પ્રથમ’ એવી થોડો વચ્ચત સુધી ગમીર નાદથી આકાશવાણી થઈ. આ થયું કે તરતજ શ્વેતાંવરી લોક મદ્ગલિત થઈ ત્યાંથી ભાગી ગયા. પછી કુંદકુંદ મુનિને દિગંવર સંઘ મોટા ઠાઠથી પોતાના સઘમા લઈ ગયા. ત્યાં બને સંઘને આનંદ થયો, પળ પક્ષનું અભિમાન હોવાથી શ્વેતાંવરી પક્ષે તે વતાવ્યુ નહિ, તેમાં કેટલાકે દિગંવરી પક્ષ સ્વીકાર્યો, પણ કેટલાકે કેવલ ગર્વને લઈને નિષેધ કર્યો અને ગુજરાતમાં જઈને તેઓ વધીને પ્રવલ થયા. અસ્તુ આ પ્રમાણે શ્વેતાંવરી પક્ષનું સંઘન થયુ, એ જોઈને દિગંવરી સંઘે ત્યાં એક જિનમંદિર બંધાવી તેની પ્રતિષ્ઠા કુંદકુંદ આચાર્યને હાથે કરાવી. પછી તે સંઘ પોતાના ગુરુ કુંદકુંદ મુનિ સાથે— પાછો વાલાપુરીમાં ગયો. ત્યાં કુંદકુદાચાર્યે એક પટ્ટની સ્થાપના કરી, તે ઉપર એક વિદ્વાન શિષ્યની યોજના કરી, અને પોતે તત્ત્વનું અને અનુપ્રેક્ષાનું ચિંત્વન કરવા કાલ વ્યતિત કરવા લાગ્યા.

એમના સર્વ શિષ્યોમાં હમાસ્વામી—જેમણે “તત્ત્વાર્થ સત્ર”

નામનો ગ્રંથ રચ્યો છે, તે મુખ્ય હતા. તેમણે વિદ્વત્તાના દલથી યોતાની વયના ફક્ત ૧૯ મા વર્ષે કુંદકુંદ આચાર્ય સાથે વાદ કર્યો, પણ તેમા તેમનો પરાજય થયો, પછી તેમણે કુંદકુંદાચાર્યનું શિષ્યત્વ સ્વિકાર્યું, અને તેમની પાસે ૨૫ મે વર્ષે દક્ષિણ લઈ અભ્યાસ કર્યો. તેજ હમારવાધી શુરુ કુંદકુંદાચાર્યની પશ્ચાત્ પટ્ટાધિકારી થયા.

કુંદકુંદાચાર્યે ઘણા અધ્યાત્મ વિષય પર ગ્રંથ લખ્યા પૈકી આજ તેમાંના અષ્ટપાદુદ, પંચાસ્તિકાય, સમયસાર इत्यादि ગ્રંથ ઉપલબ્ધ છે, તે કેવળ અનેકાંત સ્યાદ્વાદ મતના છે.

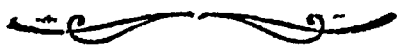
આ પ્રમાણે ચારેગમ ધર્મ પસાર કરીને પોતાના શિષ્ય હમાસ્વામીને પટ્ટપર સ્થાપી પોતે અરપ્યમા જઈ ધોર તપ કરવા લાગ્યા, અને ધીરસંવત્ ૫૮૭ વિક્રમસંવત્ ૧૦૧ અને ઇ. સ. ૬૩ મા શ્રીમાન કુંદકુંદમુનિ ધ્યાનસ્થ રહી રત્નરથ થયા.

આ પ્રમાણે ઇ. સ પૂર્વે હુમારે પાંચસો વર્ષનો જૈનનો ઘણોજ સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ આટલોજ મઠી આવ્યો છે.

સમાપ્ત.

“दिगंबर जैन” ना ग्राहकोने अपायली भेटो.

“दिगंबर जैन” पत्रना ग्राहकोने छेलां चार वर्ष दरम्यान नीचेनां पुस्तको नवीन प्रकट करी भेट तरीके मफत बेचवामां आल्या हता.

वर्ष ३ जुं वीर संवत् २४३६ नी बे भेटो—१ धर्म-परीक्षा (रु. १,). २ कळीयुगनी कुलदेवी ०) ०।।.

वर्ष ४ जुं वीर सं २४३७नी सात भेटो—१ सुकुमाल-चरित्र ०।. २ सुदर्शन शेठ ०।. ३ श्रुतपंचमी महात्म्य ०) ०।. ४ श्रावक प्रतिक्रमण ०) ०।. ५ धर्मा मृत रसायन. ६ कन्या विक्रयनो केर. ७ तमाकुना दुप्परीणामो. ०) ०।.

वर्ष ५ जुं वीर सं. २४३८ नी १० भेटो—१ मोक्ष-मार्ग प्रकाशक (हिंदी) रु. १।।. २. जैन धर्मनी माहिती ०।. ३. इश्वरकर्ता खंडन ०) ०।. ४. गीलसुंदरी रास ०) ०।. ५. पंच-ज्येय संवाद ०) ०।. ६ सामायिक भाषा पाठ ०) ०।. ७. कळीयुग-की कुलदेवी (हिंदी). ८. भट्टारक मीमासा ०) ०।. ९. प्राचीन दिगंबर-अर्वाचीन श्वेतांबर ०) ०।. १०. पंच कल्याणक पाठ सार्थ ०) ०।.

वर्ष ६ जुं वीर सं. २४३९ नी १० भेटो—१. हनुमान-चरित्र हिंदी ०।. २. मनोरमा गुजराती-हिंदी ०।. ३. पुत्रीने

